

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 9 Sayı: 44 Volume: 9 Issue: 44

Haziran 2016 June 2016

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATIMIZDA MEDYA SİYASET İLİŞKİLERİ BAĞLAMINDA İKTİDAR OLGUSU

THE PHENOMENON OF RULING PARTY WITHIN THE CONTEXT OF PRESS-POLITICS RELATIONS IN THE MULTI-PARTY SYSTEM

İsmail Cem FERİDUNOĞLU*

Öz

Bu çalışmanın konusu, 1950'de iktidara gelen Demokrat Parti (DP) ile dönemin basın arasında yaşanan ilişkileri ortaya koyarak besleme basın olgusunun incelenmesidir. DP'nin iktidarda olduğu bu dönemde tüm dünyada değişim söz konusuydu ve Türkiye'de bu değişimden hem toplumsal hem de siyasal açıdan etkilenmiştir. Demokrat Parti'nin özgürlükçü demokratik düzen ve liberal ekonomi söylemleriyle geldiği iktidardaki faaliyetleri ve özellikle basın politikası üzerinde durulmuştur. 1950-1954 arası olan dönem demokratikleşme ve ekonomik açıdan oldukça önemli bir evreyi temsil etmektedir. 1954'ten sonra doğan olumsuzluklar ve yine bu yıllarda basın ile DP'nin adaletsiz ilişkileri söz konusu olmuştur. Uzun yıllar hak ve özgürlük mücadelesi veren basının DP'nin vaadettiği özgürlüğe kavuşması ancak bu sürecin oldukça kısa sürmesi ve bu sırada besleme basın kavramının ortaya çıkışı ve günümüzdeki yansımaları bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Demokrat Parti Dönemi'ne dair literatürde birçok çalışma bulunmaktadır ancak besleme basın özelinde yapılan çalışma sayısı oldukça azdır. Dolayısıyla bu çalışmanın literatüre yapacağı katkı oldukça önemlidir. Üç başlık altında toplanan bu çalışma geniş bir kaynak taraması sonucu hazırlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Demokrat Parti, Basın, Besleme Basın, İktidar-Medya İlişkileri.

Abstract

The purpose of this paper is to reveal the relations between the Democratic Party (DP) which came into power in 1950 and the press of the period and examine the concept of the partisan press. In that period during which DP was in power, the world was going through a transformation and Turkey was affected by that transformation both socially and politically. There was an emphasis on DP's activities and their press policies in the power they came into with the statements of liberal, democratic order and liberal economy. The period between 1950 and 1954 represents a critical phase in terms of both democratization and economy. Negativities which emerged after 1954 and DP's unjust relations with the press were in play. The subject of this study includes the fact that the press, which had been in the struggle for rights and freedoms for years, were liberated with the freedom promised by DP but how short that period was, the emergence of the concept of partisan press and its reflections today. There are several studies regarding the Democratic Party Era; however, the number of papers specifically addressing the partisan press is very few. Thus, this study will make an imperative contribution to the literature. The study is composed of three titles. It was conducted as a result of a broad literature review.

Keywords: Democratic Party, Press, Partisan Press, Ruling Party-Press Relations.

GİRİŞ

Dünya'da ve ülkemizde 2. Dünya Savaşı'ndan sonra birçok değişim söz konusu olmuştur. Bunlardan en önemlilerinden biri de ülkemizde siyasal anlamda olan gelişim ve değişimdir. Türkiye'de yaşanan 27 yıllık Tek Partili Dönem, 1950'de Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi ile son bulmuştur. Bu süreçte dünyada meydana gelen değişim oldukça önemli bir yer tutmaktadır. Tek başına iktidara gelen Adnan Menderes başbakanlığındaki Demokrat Parti'nin sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal alanlarda gerçekleştirmiş olduğu politikalar basın özelinde incelenmiştir.

Çalışmanın birinci bölümünde Demokrat Parti'nin muhalefet döneminde basına yaklaşımı yapılan literatür taraması ile açıklanmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde 1950'lerin ilk yarısı iktidar- basın ilişkilerinde liberal eğilimlerin hakim olduğu dönem yani Beyaz Devrim Dönemi ayrıntılı bir şekilde açıklanarak konu ile ilgili liberal yasal düzenlemeler iki başlık altında açıklanmıştır. Demokrat Parti'nin basına sağladığı destekler incelenirken, DP'ye yakın olan basın kuruluşlarına sağlanan desteklerde ayrı bir başlık altında incelenmiştir. Çalışmanın üçüncü ve son bölümünde besleme basın kavramının ortaya çıkışı ve Demokrat Parti Dönemi'ndeki besleme basın uygulamalarının günümüz iktidar-medya ilişkilerine etkisi incelenmiştir.

1. DEMOKRAT PARTİ'NİN MUHALEFET DÖNEMİNDE BASINA YAKLAŞIMI

Demokrasilerin güçleri; yasama, yürütme ve yargı olarak sıralandığında dördüncü güç olarak basın yer almaktadır. Basın ile iktidarların ilişkileri kapsamında her dönemde ve toplumda gerçekleşen çeşitli problemler, basının bu gücünün iktidarlar tarafından kullanılmak istemesine sebep olmuştur. Bu da daha

* Yrd. Doç. Dr., Avrasya Üniversitesi, İİBF, Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Bölümü, cemferidunoglu@hotmail.com

girift problemleri beraberinde getirmiştir. Haklı olarak bütün iktidar sahipleri, iktidarlarını kalıcı tutmak, devam ettirebilmek, güven sağlayabilmek üzere tutum ve düşüncelerini kamuoyuna duyurma çabasıdadır. Bu sayede kamuoyunun güvenini ve desteğini sağlayarak sahip olduğu iktidarı ve geleceğini güvence altına almış olacaktırlar. Ancak basın özgürlüğü hiçbir zaman sınırsız olmamıştır. Kamuoyuna, iktidarların kendilerini yansıtmaya ve kamuoyu oluşturmaya özgürlüğünün hatları, inanç ve düşünce özgürlüğünün hatlarıyla çizilmiştir. Dolayısıyla iktidarların -basının kamuoyu oluşturmak özelliğinden faydalanabilmeleri için- basının özgürlüğünü sağlaması başlıca görevleri arasındadır. Basın özgürlüğünün sağlanması adına gerçekleştirilecek görevler; siyasi baskılardan basını koruma, ekonomik destekler ve kamusal hizmetleri karşılama kolaylık imkânı verme vb. biçimde gerçekleştirilebilir.

Muhalefet ve iktidar dönem dönem basının özgürlüğünü kendi menfaatleri doğrultusunda sınırlamaya çalıştıkları gibi farklı dönemlerde bu sınırları kısmen de olsa kaldırmışlardır. Türkiye açısından iktidar ve basın ilişkisi değerlendirildiğinde bu konuda ki hareketlenmenin 1946'da çok partili döneme geçilmesi ile oluştuğunu söylemek mümkündür. İktidar ve basın ilişkilerinde 1946'dan 1950'ye kadar olan dönem geçiş dönemi olarak adlandırılabilir. Demokrat Parti'nin iktidara gelmesi (14 Mayıs 1950) ile 1960 askeri darbesine (27 Mayıs 1960) kadar olan dönem içerisinde iktidar ve basın ilişkileri çok daha farklı ve önemli konumda gerçekleşmiştir.

1939'da başlayan ve Kasım 1947'ye kadar, önce aylık olarak öngörülen ancak sonrasında üçer aylık uzatmalarla devam eden sıkıyönetim dönemlerinde Hükümet olağanüstü yetkilere kavuşmuştur. Basın açısından da değerlendirildiğinde bu yetkiler kullanılmış, Bakanlar Kurulu tarafından istenilen gazete istenilen süre ile kapatılmış ve bu alınan kararlar Basın Yayın Umum Müdürlüğü tarafından söz konusu gazetelere bildirilmiştir (Güvenir, 1991: 59-64). Hükümetin sahip olduğu bu gücün kaynağı, 1931'de çıkan Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesi idi ve bu madde Hükümet'e gazete kapatma yetkisi veriyordu (Yıldız, 1996: 482).

1946'ya kadar devam eden dönemde iktidar, basının istek ve talepleri karşısına yasaklarla ve sınırlamalarla çıkmıştır. Basının bu istekleri; çok partili yönetim ve demokratik düzen gibi isteklerdi. Dönemin muhalif basınına gerçekleştirilen baskıcı tutumlar sadece yasal yollarla sınırlı tutulmamış, iktidarın fikirlerini savunanlar tarafından saldırgan tutumlar da ortaya çıkmıştır. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) yanlısı olan, ama özgürlükleri savunduğu için o dönem DP'yi destekleyen Sertel'lerin sahibi bulunduğu Tan Gazetesi 10 binin üzerinde kişi tarafından basılarak, tahrip edilmiştir. 4 Aralık 1945'te yaşanan ve tarihe adını Tan Olayı olarak yazdıran bu olay, dönemin basına olan baskıcı ve saldırgan tutumu gösteren örneklerden biridir (Yıldız, 1996: 482).

Demokrat Parti'nin 7 Ocak 1946'da kurulması, Türkiye adına yeni bir dönemin başlangıcı oldu (Karpat, 2010: 255). Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) iktidarı ve özellikle sıkıyönetim döneminde, Demokrat Parti (DP) oldukça hızlı bir şekilde örgütlenmiştir. DP'nin bu denli güçlenmesinde en büyük etken, geçmişte yaşanan başarısız çok partili hayat tecrübesinin olması olarak değerlendirilebilir. Birikmiş toplumsal muhalefet ve örgütlenme gücü de DP'nin güçlenmesinde etken olarak sayılabilir. DP'yi; çok partili dönemin temsilcisi ve denetlenebilir bir muhalefet partisi olarak gören İnönü, hem partiyi desteklemiş hem de DP basın hürriyetinin en önemli ve büyük savunucusu olmuştur (Alemdar, 1980: 181). Basın DP'nin iktidar olmasında çok önemli rol oynamış ve DP'yi kamuoyuna kurtarıcı olarak göstererek desteklemiştir. Bu gelişmelerin karşısında CHP erken seçim kararı alarak (21 Temmuz 1946) DP'nin bu yükselişine engel olmak istemiştir. CHP erken seçim kararını açıklamadan önce basının desteğini arkasına alabilmek için 1931 Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesi'nde yer alan gazete kapatma yetkisinin hükümete tanınmasına ilişkin hükmün kaldırılması üzerine olan tasarıları Meclis'e sunmuş ve bu tasarı 13 Haziran 1946'da kabul edilmiştir. Bu tasarinin kabulünden sonra dergi ve gazeteleri kapatma yetkisi hükümetlerden alınıp mahkemelere verilmiştir. Mahkemeler dergi veya gazeteleri bir aydan iki yıla kadar kapatma yetkisine sahip olmuşlardır. Tasarının görüşüldüğü sırada Menderes basına güven ve umut veren şu sözleri söylemiştir, "Gazete ve dergilerin kapatılabilmesi basın hürriyeti için gayet ağır bir baskıdır. Çünkü bir gazetenin kısa bir zaman için dahi kapatılması, onun mahvına kadar gidebilir." (Topuz, 1972: 170) 14 Haziran 1946'da uygulamaya konan bir yasa ile basın suçları affedilerek yine basının sempatisi kazanılmaya çalışılmıştır. CHP basının ve DP'nin gerçekleştirdikleri muhalefeti yumuşatmak için basına tanıdığı hürriyetlerin yanında Üniversiteler Kanunu'nu kabul ederek üniversitelere özerklik sağlamış, ayrıca Cemiyetler Kanunu'nda değişiklikler yaparak sınıf esasına dayalı sendika ve parti kurulması imkânını sağlamıştır.

Yine bu dönemde Basın Birliği kapatıldı gerekçe olarak ise Cemiyetler Kanunu'nun düzenlediği ortamda kurulan derneklerin basın özgürlüğünü daha iyi koruyacakları gösterildi (Gürkan, 1994: 93). CHP tüm bunlara ek olarak DP'nin muhalefetine destek verecek şekilde yer veren gazetelere soruşturmalar açmış ve bazı gazeteciler bu bağlamda tutuklanmıştır. Demokrat İzmir ve Yeni Asır gazetelerinde görev yapan Mithat Perin, Adnan Bilget, Adnan Düvenci ve Şevket Bilgin bu dönemde tutuklanarak hapse atılmıştır. Söz konusu gazetecilerin duruşmaları büyük dikkat çekmiş ve basın bu sebeple DP'nin yanında yer almasının

haklılığını kanıtlamıştır. Duruşmanın sonucunda gazeteciler için beraat kararının verilmesi CHP'nin zor durumda kalmasının önüne geçememiştir (Yıldız, 1996: 483).

1946 seçimlerinden sonra DP her gün farklı bir il veya ilçede toplantı ve mitingler gerçekleştirerek basın dikkatini Seçim Kanunu'na çekmek istemiş ve bunu başarmıştır. Bunun sonucunda basın, uygulanan seçim yasası ile güvenli bir seçimin yapılamayacağını söyleyerek, iktidarı kınamıştır.

CHP ve DP'nin seçim ortamında gerçekleştirdikleri tartışmalarda basının oldukça önemli bir yerinin bulunduğu, karşılıklı tartışmalar sırasında belirgin bir şekilde taraf olduğu ve özellikle DP'yi destekleyen yazılar yayımlandığı görülmektedir. Konu ile ilgili iktidarın yayın organı olarak bilinen Ulus Gazetesi'nin başyazarı Alay şu sözleri sarf etmiştir: *"DP, bir siyasi parti olmaktan çıkmıştır. Bu bir yıkıcılar ve intikamcılar hareketidir."* (Ulus, 01.07.1946).

21 Temmuz 1946'da CHP'nin iktidar olmasından sonra başkanlığını Recep Peker'in yaptığı yeni kurulan hükümet programında *"... bir taraftan vatandaşları din telakkisinde, vicdan kanaatlerinde, düşündüklerini söyleyip yazmakta, ...tam serbest bırakan ve öte yandan memleketin asayişini Büyük Millet Meclisi'nin otoritesini, vatandaşların, zümrelerin ve siyasi partilerin şeref ve haysiyetlerini masun tutan zihniyet, hükümetimize esas olacaktır. ...Şurasını da bir dikkat noktası olarak arz etmek isteriz ki hadiselerin ehemmiyetim ölçmekte vehimlere kapılarak günün işini kolaylaştırır görünen fakat ilerisi için zararlı tepkilere yol açan lüzumsuz sert tedbirlere başvurmaktan dikkatle kaçınacağız"* (Dağlı ve Aktürk, 1988: 119) açıklamaları bulunmakta ve gazetelerden süzgeçten geçirilerek *"temiz istekleri"* yerine getirmek üzere hassas ve özenli davranılacağı belirtilmektedir. Bununla beraber 24 Temmuz 1946'da yani seçimlerden sadece üç gün sonra Hükümet tarafından milleti güvensizliğe sevk eden ve vatanın huzurunu kaçırarak tüm neşriyat yasaklandı. 25 Temmuz 1946'da Gerçek Gazetesi ve Yeni Sabah Gazetesi kapatıldı. Bu gazetelerin kapatılma sebebi ise Celal Bayar'ın söylediği şu sözlerin *"İşte ben iddia ediyorum, hatta itham ediyorum; seçim işlerine fesat karıştırılmıştır. Seçimler memleketin hakiki iradesini göstermekten uzaktır"* bu gazeteler tarafından yayımlanmasıdır. Ancak aynı söylemi yayımlayan Tanin'e hiçbir ceza verilmemiştir. Bunun sebebi ise Tanin Gazetesi'nin iktidar yanlısı olmasıdır. İleri Demokrasi ve İzmir Gazeteleri ise *"Hayır! Biz bunları seçmedik"* şeklinde başlık attıkları için vatandaş isyana teşvik etmek, seçimi ihlal etmek gerekçesiyle mahkemeye verilmişlerdir (Kabacalı, 1994: 201). İktidarın muhalif basını engellemek için izlediği bu baskıcı tutum engellenmenin tam aksine muhalif yayımların artmasına sebep olmuştur. Sıkı Yönetim Komutanlığı 16 Aralık 1946'da, Cemiyetler Kanunu'nda yapılan değişikliği esas alarak kurulmuş olan bazı partileri ve bu partilere destek veren dergi ve gazeteleri kapattı (Kabacalı, 1994: 209).

Adnan Menderes'in İzmir'de 19 Nisan 1947'de gerçekleştirdiği konuşması Ulus Gazetesi'nde Meclis'in manevi karakterine hakaret ve meşruluğu şüpheli unsurlar bulundurduğu gerekçesi ile yayımlanmamıştır. Aynı konuşma Tasvir, Yeni Asır, Kuvvet, Demokrat İzmir ve Demokrasi gazetelerinde yayımlanmıştır. Bunun üzerine bu gazetelerde görev yapan sekiz gazeteci mahkemeye verilmiştir. Adnan Düvenci, Şevket Bilgin, Mithat Perin, Fuat Ama, Atif Sakar, Adnan Büğetin, Samet Ağaoğlu ve Salih Gürhan mahkemeye verilen gazetecilerdir. Bu gazetecilerden Samet Ağaoğlu Adnan Menderes'in mahkemede bulunmasını istemiş ve savunmasını yaparken Adnan Menderes'i işaret ederek, *"işte, konuşan o, konuşmayı yayımlayan ben. Şayet ortada suç varsa, suçlu serbest, ama o suça sebep olan konuşmayı havadis diye veren gazeteci hapis. Konuşmayı yapan serbest ise, ortada suç yok demektir"* sözlerini sarf etmiştir. Yine bu olay ile ilgili Ağaoğlu, her zaman suç teşkil edecek yazıları yayımlamaktan kaçınmayan Ulus Gazetesi'nin bu konuşmayı yayımlamamasını iktidara yakın olması ve bunun sonuçlarını önceden bilmesi olarak açıklamakta ve iktidar ile gizli olan ilişkisinin ortaya çıktığını belirtmektedir (Ağaoğlu, 1992: 422- 428).

Sonrasında iktidar olan Hasan Saka Hükümeti, 10 Eylül 1947-10 Haziran 1948 arasında yani ilk hükümet programında düşünce ve fikir özgürlüklerine saygı göstermekte ne kadar hassas bir tutum sergileyecek olsalar da yasalar çerçevesinde yasaklanan aşırı sol ve aşırı sağ oluşumlarına ve tahriklerine karşı fazlasıyla tedbirli ve dikkatli olacaklarının üzerinde durmaktadırlar. 10 Haziran 1948-16 Ocak 1949 arasında 2. Saka Hükümeti'nce düzenlenen programda Basın Kanunu'nun revize edilmesi üzerine istekte bulunulmuş *"...bir taraftan Anayasamızın sağladığı hürriyetlerin sınırı içinde en geniş tenkit hakkını tanıyan, fakat diğer taraftan, en medeni memleketlerde olduğu kadar ferdin şeref ve haysiyetini koruyan bir şekle koymanın lüzumuna inanmış bulunuyoruz"* sözleri ile desteklenmiştir. Ancak tüm bunlara rağmen Basın Kanunu'nda herhangi bir değişiklik gerçekleştirilememiştir. Bu programın devamında önemli olan bir diğer söylem ise *"rejime zarar verecek propaganda ve tahrikatla müessir şekilde mücadele etmek azmindeyiz"* cümlesidir (Dağlı, 1988: 145).

Basın Kanunu'nu hassasiyetle ele alacağını söyleyen ve 16 Ocak 1949-22 Mayıs 1950 arasında görev yapan Şemsettin Günaltay Hükümeti, bu söylemle 2. Saka Hükümeti'ne atıfta bulunmuştur. Azami düzeyde basın özgürlüğünü teminat altına alarak aynı anda vatandaşların haysiyet ve şereflerini korumayı Batı demokrasilerinin mevzuatını örnek alarak gerçekleştireceklerini belirtmişlerdir. Bu sayede oldukça yoğun olan basın muhalefetine sıcak görünme çabasına girmişlerdir.

Adnan Menderes'i geleceğin lideri gören ve bu bağlamda Menderes'e ait haberleri birinci sayfadan ve büyük manşetlerle veren gazeteler bu dönemlerde mevcuttu. DP'nin basınla olan iyi ilişkilerinin sebepleri arasında yalnızca kendi politikaları bulunmamaktaydı. Bu politikalarından daha önemli sebep CHP'nin basına olan baskıcı tutumu idi. Basının DP'yi desteklemesinde ki esas neden de DP'nin basına sağlayacağı özgür ortamı. DP iktidarlarında vaadedilen özgürlüğün gerçekleşmediği zamanlarda basının DP'nin karşısında olduğu zamanlarda olmuştur ki çalışmanın devamında bu konuya değinilmiştir. DP'nin iktidarına kadar olan dönemde Hüseyin Cahit Yalçın'a duyulan güven, Ahmed Emin Yalman ve ölümüne kadar Ali Naci Karacan ile kurulan dostluk basın ve seçim kanunlarına destek çatısı altında gelişmiştir. DP'nin iktidarından sonra ise bu ilişki bitmiştir. Hatta Sarol'a göre Menderes Yalman'ın kişiliğinde tüm basını bağdaştırmıştır. Menderes'in basına olan baskıcı tutumunun artmasının sebebi belki de Yalman'ın muhalefet tarafına geçtiği için şiddetlenmiş olabilir (Yıldız, 1996: 485).

Türkiye'de 1946 ile 1950'ler arasında birikmiş olan siyasal-toplumsal muhalefetin olması, demokrasiye geçiş zorlukları, muhalif basının sert çıkışları gibi olumsuzluklar, DP tarafından oldukça iyi ve çıkara kullanılmıştır. DP muhalefet dönemi boyunca -demokrasi- kelimesini başlıca ideolojik aracı olarak kullanmıştır (Eroğul, 1990: 48).

Muhalefet olma ve bilgilendirme basının önemli işlevlerindedir. DP politikaları 1950'ye kadar bu işlevlere uygun bir ortam hazırlamışken, 1950'den sonra basının bu işlevleri DP'nin önüne mutlak kaldırılması gereken engeller olarak çıkmıştır (Yıldız, 1996: 486).

2. 1950'LERİN İLK YARISI İKTİDAR-BASIN İLİŞKİLERİNDE LIBERAL EĞİLİMLERİN HÂKİM OLDUĞU DÖNEM (BEYAZ DEVRİM DÖNEMİ)

Demokrat Parti Dönemi liberal eğilimler açısından araştırıldığında, 1950'lerin ilk yarısının Beyaz Devrim olarak değerlendirildiği görülmektedir (Gevgilili, 1987: 86). DP'nin vaatleri arasında basın özgürlüğünün sağlanacağını olması sebebiyle, basından oldukça fazla destek gördüğünü daha önce de belirtmiştik. Basının DP'yi desteklemesinin en büyük sebebinin de Tek Partili Dönem de fazlasıyla baskıya maruz kalmasıydı. Basının DP'ye olan desteğinin seviyesi o kadar yüksekti ki seçimden sonra DP'liler her karşılama çıkan gazeteciye "siz çalıştınız, siz kazandınız, sizin eserinizdir bu bayram!" şeklindeki söylemlerle iltifatlarda bulunmuşlardır (Cumhuriyet Gazetesi). Özellikle 1950'ye kadar olan dönemde DP'yi destekleyen başlıca gazeteler şunlardı:

Cumhuriyet Gazetesi

Hürriyet Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Akşam Gazetesi

Yeni Sabah Gazetesi

Tasvir Gazetesi

Yeni İstanbul Gazetesi

Gece Postası Gazetesi.

Vatan Gazetesi ise DP'ye desteğini bazen vermekteydi.

Ancak 1952'den sonra tüm bu gazeteler DP'ye olan desteklerini çektiler. Zafer gazetesi DP'nin, Halkçı Gazetesi ve Ulus Gazetesi CHP'nin ve Kudret Gazetesi ise Millet Partisi'nin yayın organları oldukları için bu gazetelerin tutumlarında önemli bir farklılaşma olmamıştır (Yıldız, 1996: 486).

DP büyük iddialar ile 1950 seçimlerini kazanmıştı. 22 Mayıs 1950-9 Mart 1951 arasında görev yapan 1. Hükümet Programı'nda basın ile ilgili birçok düzenlemeye yer vermiştir. 1. Hükümet Programı'nda "... mesala matbuat ve ceza kanunları, memurin muhakemat kanunu gibi belli başlı antidemokratik hükümleri ihtiva eden kanunları ve mevzuatımız içinde yer yer tesadüf olunan buna mümasil hükümleri demokrasi ruhuna uygun tadillerle huzurunuzla getireceğiz" şeklinde söylemlerde bulunulmuştur (Dağlı ve Aktürk, 1988: 163). Ancak 1. Hükümet Programı'nda en fazla dikkat çeken kısım şu şekilde devam etmiştir: "...Siz bugünün şartları içinde aşırı sol cereyanları fikir ve vicdan hürriyeti mevzuunda mütalaa etmek gafletinde bulunmayacağız. Bugün aşırı sol cereyanlara mensup olanların, mücerret bir fikir ve kanaat sahibi olmaktan ziyade yıkıcı cereyanların aletleri olduklarına şüphemiz yoktur. Fikir ve vicdan hürriyeti perdesi altında bütün hürriyetleri kan ve ateşle yok etmekten başka bir maksat gütmeyen bu ajanları adalet pençesine çarptırmak için icap eden kıstasları vuzuh ve katiyetle tespit etmek zaruretine inanıyoruz. Ancak bu suretledir ki, mizah ve siyasi tenkit kisvesi dunda ayakta tutunmak istenilen ve hakikatta düpedüz aşırı sol cereyanların eseri olan neşriyatın tahribatından memleketi korumak kabil olabilecektir" (Dağlı ve Aktürk, 1988: 164). Bu söylemden anlaşılacağı üzere DP'nin liberal eğilimlerinin mevcut olduğu bu Beyaz Devrim Dönemi'nde de iktidar sahibi olmanın vermiş olduğu güven ile sınırlayıcı doğrultuda bir program hazırlanmış, Basın Kanunu ise Hükümet kurulduktan iki ay sonra çıkartılmıştır.

3. Adnan Menderes Hükümeti'nin de hem basın ile olan ilişkilerin sorumlusu hem de Devlet Bakanı olan Mükerrerem Sarol, Adnan Menderes'in basına itinalı davrandığını, önem verdiğini ve basının işlevini doğru bir şekilde sindirdiğini bildirmiştir. Adnan Menderes Sarol'a şöyle demiştir: "Basın, çok canlı bir

müessesedir, asimilasyon gücü ustun olan bir kurumdur. İçine aldığı insanları, kısa bir zamanda hazmeder, kendi bünyesine katar. Birçok yakın dostlarının çocukları, bir gün basın konusunu tartışırken babalarına 'ben önce gazeteciyim, sonra sizin oğlunuzum' demekten sakınmamışlardır. Toplumun en güçlü müessesesi sayılan aileyi de aştığına göre, basın dördüncü kuvvettir demek, onu biraz da hafife almaktır" (Sarol, 1983: 177). Bu söylemlerden Adnan Menderes'in sonraları basından çekinmesinin ve basını sıkı bir şekilde denetlemesinin sebepleri de anlaşılmaktadır.

2.1. Liberal Yasal Düzenlemeler

DP iktidarı dönemi boyunca basına olan liberal eğilimlerin en açık göstergeleri 5680 s. Basın Kanunu ve 5953 s. Basın Çalışanlarına Yönelik Kanundur. Çalışmanın bu bölümünde liberal yasal düzenlemeler bu iki kanun incelenerek açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.1. 5680 s. Basın Kanunu

14 Mayıs 1950'de yapılan seçim ile CHP Hükümeti'nin iktidarlığı sona ermiş, DP dönemi başlamıştı. Seçim sonuçlarının DP'nin lehine olması basın için de olumlu bir ortam yaratmıştı. Bu sayede basın, yeni yasasına kavuşmuştu. Hükümet kurulduktan hemen sonra yaklaşık iki ay sonra yani 21 Temmuz'da 1931 Matbuat Kanunu (Cumhuriyet Dönemi'nin ilk basın yasası) ve değişiklikleri yürürlükten kaldırılmıştı. CHP Dönemi'nde basın kanunu ile ilgili yapılan çalışmalar, DP'nin Yeni Basın Kanunu'nu bu denli hızlı çıkarılmasında oldukça etkili olmuştur. Yeni Basın Kanunu, 15 Temmuz 1950'de Meclis'te kabul edilmiştir ve 21 Temmuz 1950'de yürürlüğe konmuştur (Yıldız, 1996: 487).

1931 Matbuat Kanunu'nun hükümete tanıdığı geniş yetkiler, 5680 s. Basın Kanunu ile ortadan kaldırılmıştı. 5680 s. Basın Kanunu'na göre gazete çıkarmak için sadece bildirimde bulunmak yeterli oluyordu, izin almak şart değildi. Bahsi geçen kanunda basın suçluları için de farklılaştırma yapılmıştı. Toplu Basın Mahkemeleri, basın suçluları için kurulmuştu ve bu suçlular burada yargılanacaklardı. Ayrıca bu yargılama basın adına teminat özelliğinde olacaktı. Bir diğer değişiklik ise gazete sahipleri için yapılmıştı. Artık gazete sahipleri gazetelerinde yayımlanan yazılardan ötürü ceza sorumluluğu taşımayacaklardı. Ancak yazar ile birlikte yazı işleri müdürleri, aynı hapis tehdidi ve sorumluluk altındaydı. Diğer taraftan 1931 Kanunu'nda yer alan 51. Madde; değiştirilerek ya da DP'nin deyimi ile demokratikleştirilerek 31. Madde olarak alınmıştır. Ayrıca yurt dışında yayımlanan yayınların Bakanlar Kurulu'nun aldığı karar ile sansür uygulanması öngörülmüştü (Alemdar, 1986: 53).

1950 yasası basın için oldukça memnuniyet uyandıran bir yasa olmuştur. DP'nin iktidarının başlarında basın istediği özgür ortama sahip olmuştur. Basın ve iktidar arasında oldukça yakın ve iyi ilişkiler kurulmuştur. Hatta daha önce CHP'ye destek veren gazeteler dahi Adnan Menderes ile yakın ilişkiler kurmaya başlamış ve DP Hükümeti'ni desteklemişlerdi. Ancak tüm bunların yanında iktidar- basın ilişkileri daha ilk günlerden olumsuz sinyaller vermeye başlamıştır. Bu olumsuzluğun birçok sebebi vardı ancak en önemli sebebi; DP'nin din ve laiklik konusunda ki duruşu idi. Yani dini laikliğin karşısına alması basınla arasında olan ilişkinin gerilmesine sebep oluyordu. Türkçe okunan ezanın tekrar Arapça okunmasının gerektiğini laikliğin sonucu sayan DP'ye karşın kendi listesinden milletvekili seçilen Nadir Nadi'nin Atatürk Yasaları (Cumhuriyet Gazetesi)'ndan bahsetmesi gerilimin en önemli işaretlerindendir.

2.1.2. 5953 s. Kanun

5953 s. Kanun 13 Haziran 1952'de, gazetecilerin çalışma koşullarını düzenlemek için çıkarılmıştır. "Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkında Kanun" ismini taşıyan kanun, aslında DP'nin basına gösterdiği önemi ve ilgiyi bildirmektedir. Bu kanun bugün hala yürürlükte olan bir kanundur. Ancak 1945 ve 1961'de yapılan değişiklikler dışında aynıdır. Bu Kanun o dönemin çalışma koşullarına göre düşünüldüğünde reform kabul edilebilecek şartlar içermektedir. Bu Kanun'a kadar hiçbir kanun kapsamında tanımı yapılmamış olan gazeteci kavramını dolaylı şekilde olsa bile tanımlıyordu. Ayrıca bu Kanun çıkarılincaya kadar sadece devlet memurlarına verilen senelik ücretli izin hakkı, bu Kanun ile gazetecilere de veriliyordu. Söz konusu Kanunun basın ve basın çalışanlarına olan katkısı bunlarla da kalmamıştır. 5953 s. Kanun ile gazetecilerin işverenleri ile aralarında yazılı sözleşme yapma zorunluluğu ki bu sözleşmenin içeriğinde, iş tanımı, işin türü, kıdem, ücret gibi kayıtlarda bulunmaktaydı, getirilmişti. Ayrıca yapılan bu sözleşmenin feshi durumunda önceden beyan edilmesi, tazminatın karşılanması zorunluluğu, sendika kurma hakkı, sosyal sigortalara tabi olma şartı ve haftalık tatil hakkı yükümlülükleri getirildi. Ayrıca Kanun gazetelere dini bayramlarda yayın yasağı getirmiştir ve bu sayede ortak bir tatil zamanı sağlamıştır (Yıldız, 1996: 488).

2.2. Basına Sağlanan Destekler

DP basını özgürleştirmek için çıkardığı iki Kanun'un yanında özellikle kendi yanında olan basına maddi olarak destek sağlaması ve bu yaptığını söz konusu bir ayrıcalık varsa bunun tüm basın kuruluşları için aynı şekilde geçerli olduğu tezine dayandırması sebebi ile negatif yönde de olsa liberal eğilimler olarak kabul etmek mümkündür. Yapılan maddi ve buna benzer destekler DP'nin yanında olan, destekçisi olan basını ödüllendirmek; DP'ye muhalif olan basını ise özendirmek üzere DP iktidar olduğu müddetçe

sürmüştür. Maddi destekler dışındaki destekler ise genel olarak; kredi sağlama, kat çıkma izni verme, basın cezalarının uygulanması esnasında DP yanlısı basını korumak, kağıt tahsis etmek ve resmi ilan verilmesi gibi desteklerdir (Yıldız, 1996: 488).

Menderes, 1954 seçimlerinden hemen sonra Sarol'a Anadolu Ajansı'nın ve Basın Yayın ve Umum Müdürlüğü'nün sorumluluğunu vermiştir ve şu şekilde konuşmuştur: "*Gazeteci dostlarımız belalı sevgiliye benzerler, istekleri, ihtiyaçlar, kaprisleri hiç tükenmez, ihtiyatlı ol kimseye angaje olma*" (Sarol, 1983: 257- 258). Ancak Sarol'a, bu basın sorumluluğu Zafer'in yönetimini desteklemesi ve bu yönde çalışması özellikle belirtilerek verilmiştir (Sarol, 1983: 259). Adnan Menderes'in basına destek sağlayarak yanında olmalarını sağladığını görebilmek ve basın çalışanlarına karşı tutumunu değerlendirebilmek için Enver Adakan'a söylediği şu sözler önem içermektedir: "*Hangi gazetelerden bahsediyorsunuz? Vatan mı? Ben yarın Yeni Sabah sahibi Safa ile Ankara Palas'ta bir yemek yiyeyim, Ahmed Emin yazılarından derhal vazgeçer. Nadir Nadi mi? Ben ona Şili gibi küçük bir sefaretten, hele hele Viyana'dan bahsedeyim, ertesi gün Nadir fanim istediğim gibi yazı yazar. Burhan Felek mi? Birkaç spor federasyon seyahati imkânına karşı mum olur. İçlerinde 20, 30 bin liralık paralara karşı kalemlerini satanlar da eksik olmaz*" (Yalman, 1970: 322).

Resmi ilanlar basına dağıtılırken hem baskı hem de destek aracı olarak görülmüş ve kullanılmıştır. Resmi ilan dağıtımının 1951'de Bakanlığın inisiyatifine bırakılması konunun tartışılmasına sebep olmuştur. Resmi ilan dağıtımını DP tarafında olan onu destekleyen basının lehine olması muhalefeti haklı olarak sınırlendirmiştir. 1954'ün Aralık ayında gerçekleşen bütçe müzakereleri esnasında Sardun'un "*hangi siyasi kanaatte olursa olsunlar, ilan almaya hak kazanmış gazetelerin resmi ilanları kesilmemiştir*" şeklinde yaptığı açıklama komisyonca kabul edilmekle beraber CHP'liler tarafından inandırıcı görülmemiştir. Aynı dönemde Sarol ve Menderes'in bütçe komisyonuna yeni radyo istasyonları kurulması amacıyla verilecek 25 milyon liranın gündeme alınması için baskı yapmaları radyoların iktidar aracı olarak kullanılacağı göstermektedir (Yıldız, 1996: 489).

Devlet Bakanı Sarol 1955'in sonlarında ilk olarak Türk Sesi gazetesi olmak üzere yandaş gazetelere yaptığı yardımın ve sağladığı desteğin açıklanması için kendi aleyhinde bir soru önergesi vermiş ve bunu Adnan Menderes'e şöyle açıklamıştır: "*Siz her zaman kirlenen çamaşırları aleniyete getirip yıkamak lazımdır demez miydiniz?*" (Sarol, 1983: 560).

Sarol Türk Sesi Gazetesi'nin sahibi idi. Türk Sesi Gazetesi için Ankara Maarif Müdürlüğü kullanılarak resmi idarelere ve ilkokullara abone yaptırıldığı bilinmektedir. Bu suçlama karşısında Sarol yaptığı savunmasında Ulus Gazetesi'nin 'nefir-i amm' tekniği ile kırk-elli bin gazete abone yaptırıldığını, kendi abone yöntemlerinin de bilgileri olmadan uygulandığını belirtmektedir. Ayrıca Sarol hükümetin sanat ve fikirlere yer veren dergi ve gazeteleri korumasının normal olduğunu belirtmektedir (Sarol, 1983: 622-624). Türk Sesi Gazetesi için yapılan bir başka suçlama ise fazla kâğıt alımı ve resmi ilan alımı konularındadır.

Gazetelerin resmi ilan almadan ayakta kalmaları neredeyse imkânsızdı. Çünkü gazeteler sadece İstanbul'dan topladıkları peşin satış ücreti ile var olmaktadır. CHP iktidarı zamanında tirajı diğer gazetelerden daha az olan partinin adeta sözcüsü Ulus Gazetesi diğer gazetelerden daha fazla resmi ilan alıyordu. 1947'de CHP Hükümeti'nin desteği sayesinde kurulan Memleket Gazetesi ve Tanin Gazetesi'ne de çok fazla resmi ilan verilmiştir. DP'nin iktidar olması ile tüm bu denge tam tersine dönüşmüştür. Bunun sonucu olarak Ulus Gazetesi hiç resmi ilan alamaz hale gelmiştir. Ancak DP'ye destek olan yandaş gazeteler ki bunlar Türk Sesi Gazetesi, Zafer Gazetesi, Son Posta Gazetesi, Son Havadis Gazetesi gibi gazeteler daha fazla resmi ilan almaya başlamışlardı. Aynı şekilde yine aynı gazeteler makine, malzeme ve kâğıt verilmesi açısından da aynı durumdaydılar. 1950'de çıkan Milliyet Gazetesi de DP'yi destekleyeceğine dair vaatle bulunduğu için fazlasıyla maddi destek kabul sağlamıştır (Koloğlu, 1992: 70). Adnan Menderes ve Ali Naci Karacan'nın şahsi olarak iyi ilişkileri bugünkü Milliyet Gazetesi'nin kuruluşunu sağlamıştır. Ali Naci Karacan Milliyet Gazetesi kurulurken, Adnan Menderes'e çeşitli sözler vermiştir. Bunlardan biri basın camiasında DP'yi manen korumak, bir diğeri DP'yi ve Adnan Menderes'i heyecanla ve samimiyetle desteklemektir. Tüm bunlara karşılık Adnan Menderes Milliyet Gazetesi'ni kuruluş aşamasından itibaren maddi olarak desteklemiştir. Yapılan bu maddi destek gazete binasının yapımı ve makinelerin alımı için kullanılmıştır. Gazete binasının olması gereken kattan daha fazla kat yapılmasına rağmen yıkımı durdurulmuştur. Sarol Adnan Menderes'in Milliyet Gazetesi'ni Nuh'un Gemisi'ne benzettiğini düşünüyordu. Ali Naci Karacan'ın ise o zamanlarda sadece isteği Milliyet Gazetesi ile Adnan Menderes'e destek vererek hizmet etmekte. Ancak Milliyet Gazetesi'nin Abdi İpekçi'nin yönetimine verilmesi ve Karacan'ın vefatı ile Milliyet Gazetesi muhalefete geçti Bunun üzerine Adnan Menderes şu sözleri sarf etmiştir: "*her şey aklıma gelirdi de Ali Naci'nin gazetesinde yani manen bizim sayılacak Milliyet'in DP'nin karşısına geçeceği aklıma gelmezdi*" (Sarol, 1983: 206- 207).

Kuruluşundan itibaren DP'yi destekleyen Milliyet Gazetesi, "*İktidar Muhalefete İsnadlarda Bulundu*" (Milliyet Gazetesi) başlıklı bir haber yaptı. Bu dönemde Milliyet Gazetesi Abdi İpekçi'nin yönetiminde idi.

Bu haberi duyan Ali Naci Karacan dostlarına ve yakın çevresine "Benim gazetem böyle bir şeyi nasıl koyar, ben şimdi Menderes'e ne diyeceğim" sözleri ile yakınmıştı (Türenç ve Akyıldız, 1986: 145- 146). DP'nin 6- 7 Eylül Olayları'na bir sol provakasyon gözüyle görüp değerlendirmesi, Milliyet Gazetesi'nin tarafsızlığını bırakmasına sebep oldu. Bu olaylar sırasında sol eğilimli olan yüzlerce aydın gözaltına alınmış ve tutuklanmıştır. Bu olaylar esnasında Milliyet Gazetesi, DP'ye olan tavrını alenen ortaya koymuştur. Bu gerçekleşen olaydan sonra DP'de 19 milletvekilinin yönetime başkaldırması ve DP'nin içerisinde bölünme gerçekleşmesi basın yayımladığı yazıların sebep olduğu düşünülmektedir (Türenç ve Akyıldız, 1986: 150).

Devletin imkanlarını DP'nin kendi çıkarları ve propagandası uğruna kullanıldığının en iyi örneği Güneş Matbaacılık Türk A.Ş.'dir. Zeki Rıza Sporel ve arkadaşları tarafından 1949'da kurulan Güneş Matbaacılık Türk A.Ş. aynı senenin sonunda iflas eşiğine gelmiştir. Ancak DP'nin iktidar olması ile Neşriyat Anonim Ortaklığı ile birleşmiştir ve böylece şirket iflastan kurtulmuştur. Bu ortaklık sayesinde DP ismine İş Bankası'ndan oldukça yüksek meblağlarda kredi alınmış ve bu kredi ile parti ismi kullanılarak hisse sahiplerinden pay satın alınmıştır. Bunun yanı sıra Resmi İlanlar Limited Şirketi'nden ortaklığın çıkardığı Havadis Gazetesi vasıtasıyla 3 bin liralık pay alınmıştır. DP en büyük hissedardır ve bu sayede bu şirket kanalıyla çeşitli bankalardan borçlar almıştır sonrasında ise 25 Mart 1959'da bütüm paylar DP'nin olmuştur (Alemdar, 1996: 143- 147).

Adnan Menderes 20 Aralık 1952'de, Ahmed Emin Yalman'a düzenlenen suikast girişiminin ardından basın ile iyi ilişkiler içerisine girmek maksadıyla dönemin tüm önemli gazetelerinin temsilcileri ile İşletmeler, Bayındırlık ve Maliye Bakanlarının da aralarında bulunduğu bir toplantı yapmıştır. Bu adım iktidar-basın ilişkilerini düzeltmek, sorunları çözmek adına önemli olarak değerlendirildi. 1954'e kadar bu toplantılar belirli aralıklarla devam etti. Ancak 1954'te basın ile iktidar ilişkilerinin gerginleşmesi sonucu toplantılar gerçekleştirilmedi. Yine bu dönemde DP'nin içerisinde yayılan memleketi gazeteciler mi yönetecek? Söylemi yandaş, DP destekçisi gazetecilerle olan yoğun görüşmelerden kaynaklanmaktaydı (Yalman, 1970: 298- 301).

Necip Fazıl'ın kurmuş olduğu ve 1956-1957'de faaliyete başlayan Büyük Doğu Dergisi'nin, Devlet Bakanı Abdullah Aker'den küçük çıkarlar sağlamak için sızdırdığı yüzbinlerin hesabı 1960'dan sonra Yüksek Adalet Divanı'nda sorulmuştur (Oral, 1973: 184). Basına verilen bu destekler sayılanlardan çok daha fazladır. Üstelik sayılabilenlerin yanında sayılamayan, örtülü ödenekten karşılanan maddi destekler çok daha fazla olmuştur.

2.2.1. Demokrat Parti'ye Yakın Basın Kuruluşlarına Sağlanan Destekler

Demokrat Parti'nin ilk iktidara gelmesinin son dönemlerinde başlayan basın üzerindeki baskıcı tutumlar, ikinci kez iktidar olduğu dönemin de tamamında devam etmiştir. Demokrat Parti 27 Ekim 1957'de tekrar yani üçüncü defa iktidar olmuştur. Bu dönemden 27 Mayıs 1960'da gerçekleşen darbeye kadar Demokrat Parti basına karşı sergilediği baskıcı tutumu ve kurmaya çalıştığı hegemonyayı giderek şiddetlendirerek devam ettirmiştir. Bu tutum basına karşı sansür ve baskıcı uygulamalarla devam etmiştir (Bulunmaz, 2012: 210)

Demokrat Parti üçüncü kez iktidara geldiği dönemde önceki iktidar dönemlerinde girdiği zafer havasına girememiştir. Bunun sebebi, 1954 seçimlerinden %10'luk bir oy kaybının olması ve oy oranları kıyaslandığında muhalefetin daha fazla oy oranına sahip olması yani DP'nin oy oranı yüzdesi olarak % 50'nin altına düşmesi olarak sıralanabilmektedir. Ülkede yaşanan ekonomik sıkıntılar ve siyasi istikrarsızlık da oy oranlarının düşmesinin en önemli sebepleri arasında gösterilmektedir.

Demokrat Parti'nin ikinci iktidar döneminin sonrasında oluşan ekonomik problemler, Türk Lirası'nın artan değer kaybı ve dış borçların ödenmesinde karşılaşılan zorluklar gibi sebeplerden ötürü, ekonomik açıdan oldukça sıkıntılı bir dönem geçiren DP, yine bu dönemde kaybettiği oyların ve siyasi çatışmalarında etkisi ile basına karşı gerçekleştirdiği olumsuz tutumu arttırmıştır. İktidara gelmeden önce vaat edilen basın özgürlüğü, maalesef DP iktidarının ikinci döneminin sonlarında başlayarak ve gitgide dozunu arttırarak basına karşı oldukça sert tutumlara ve sansür uygulamalarına dönüşmüştür.

Demokrat Parti tarafından basına karşı ilk olumsuz girişim, basın kuruluşlarının varlığını tehdit eden uygulamalar olarak gerçekleştirildi. Bu maksatla; 26 Kasım 1957'de bir kararname çıkartıldı. Bu kararname ile dergi ve gazetelerin ihtiyaç duydukları kâğıtların ithali tek elden olması gerekliliği getirilmiştir. Bir diğer basın açısından olumsuz kararname 01 Ocak 1958'de yayınlandı. Bu kararnamede ise gazetelere dağıtılacak olan ilan ve reklamın yine tek elden yapılacağı bildirilmiştir. Basın organları, bu iki kararname ile gazete ve dergiler için vazgeçilmez olan kâğıdın tek elden ithali ve var olabilmek için zaruri ihtiyaçları olan reklamların yine tek elden dağıtılması ile oldukça büyük ve hayati bir ekonomik baskı ile karşı karşıya kalmışlardır (Bulunmaz, 2012: 211).

Tüm bunların ardından Demokratik Parti iktidarı 03 Eylül 1958'de bir bildiri hazırlayarak, resmi ve özel ilan dağıtım tarifelerini ve gazete dağıtımını düzenlemek için girişim içinde olduğunu ifade etmiştir (İnuğur, 1992: 75). O günün şartlarında gazete sahiplerinin başka hiçbir sektörde bulunmadıkları ve

tek gelir kaynaklarının gazete satışları olması (ki günümüzün aksine) sebebiyle gerçekleştirilen bu uygulamaların somut olarak baskıcı anlayışı ifade ettiği söylenebilmektedir.

Demokrat Parti; gazete ve dergilere yani basın kuruluşlarına karşı özellikle ekonomik açıdan gerçekleştirilen bu baskılar sonucunda; Türk Basın Tarihi'nde daha önce görülmemiş boyutta bir "besleme basın" olgusunun oluşmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla özgür ve gerçek basının doğup, gelişmesine engel olmuştur. Önce gazete kapatmalarla başlayan ve tahsis ve ilan kesmelerle devam eden dönem iktidar tarafında olan basının kural ve hukuk tanımadan her türlü davranış içine girmesi ile devam etmiştir. Hükümetin iktidar yanlısı olan basının bu tür davranışlarına göz yumması da besleme basın olgusunun oluşmasına ve gelişmesine sebep olmuştur (Oral, 1968: 101). İktidarın kendi basın organlarını oluşturmak için gerçekleştirdiği faaliyetler, muhalif kesimin ekonomik açıdan yaşadığı sıkıntılara da bağlı olarak fazlasıyla olumsuz sonuçların oluşmasına sebep olmuştur. İktidarı destekleyen basın kuruluşlarının tirajları göz ardı edilerek yüksek reklam ve ilan gelirleri sağlamalarına olanak tanınması, buna karşılık muhalif basın organlarının ilan ve reklam gelirlerinin orantısız olarak azaltılması ile yapılan uygulamalar sonucu muhalif basının kâğıt darlığı sonucunda tirajlarının düşmesi, bu günkü "yandaş medya" olgusunun temelini atıldığını göstermektedir (Bulunmaz, 2012: 211).

DP iktidarının üçüncü döneminde basın kuruluşlarına ve çalışanlarına çok sayıda dava açılmıştır. Yenigün, Zaman, Milliyet, Ulus, Dünya, Cumhuriyet, Tercüman ve Vatan gazetelerinin sahipleri ve sorumluları neredeyse haftanın birkaç günü gazetelerine açılan davalar için mahkemelere gitmişlerdir. Dış politika olayı olmasına rağmen, 14 Temmuz 1958'de Irak'ta gerçekleştirilen hükümet darbesi sonrası, Irak'ta ki muhalefet partisinin sözcüsünün ifadelerine yer veren gazetelere, darbeyi olumlu ve haklı sundukları gerekçesiyle davalar açılmıştır. Türk Basın Tarihi içerisinde bu dönem savcılardan ve mahkemelerden sayılamayacak kadar çok yasaklamaların gönderildiği, çok sayıda basın davasının açıldığı bir dönem olarak tarihe yazılmıştır (Topuz, 2003: 58). Gerçekleştirilen zorlamalar, baskılar, ağır sansür uygulamaları, gazetecilerin cezalandırılıp, hapse atılması, gazetelerin kapatılması ve muhalif basına ekonomik açıdan gerçekleştirilen baskılar sonucunda, gazeteler tepki olarak sayfalarında beyaz sütunlar ile çıkmıştır. Bu beyaz sütunların çıkartıldığı gün sayısı azımsanmayacak kadar çoktur.

DP'nin basın kuruluşları ve basın çalışanlarına karşı uyguladığı sansür ve baskıya örnek bir diğer davranış ise, 1958 senesinin ortalarında Türkiye'ye gelen ve sonuçları ve etkileri 1959-1960'da da süren, Amerikalı gazeteci Eugene Pulliam'ın kendi ülkesine dönüş yaptıktan sonra Türkiye'de ki gözlemlerini yazması ile ortaya çıkmıştır. Pulliam, Başbakan Menderes ile önceden planlanmış fakat gerçekleştirilememiş görüşmesi sonucunda olumsuz bir izlenimle ülkesine geri dönmüştür. Döndükten sonra Pulliam, Indianapolis Gazetesi'nde yayımlanan yazısında Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun ve geleceğinin tehlikeli yönde olduğunu ifade etmiştir. Türkiye'de Pulliam'ın yazdığı bu yazıyı birçok gazete çevirmiş ve yayınlamıştır. Bu gazeteler hakkında Demokrat Parti hükümeti tarafından davalar açılmıştır. DP'nin çeviriyi yapıp yayınlayan gazeteler aleyhine açtığı bu davalar 1959 ve 1960 senelerine kadar devam etmiştir ve bu davalar "Pulliam Davaları" olarak adlandırılıp oldukça ses getirmiştir (Yalman, 1997: 101-102). "Türkiye'de On İkiye Çeyrek Var" başlıklı Pulliam'ın yazısı sendika aracılığı ile 73 Amerikan gazetesinde yayımlanmıştır (Toklucu, 2007). Demokrat Parti bunun sonucunda; Türkiye'deki ekonomik sıkıntı ve siyasi istikrarsızlık sonucunda oluşan diktatöryal ortamın negatif sonuçlar oluşturabileceği algısını oluşturması sebebiyle bu yazıyı yayınlayan gazeteci ve gazetelere karşı olan şiddetli baskı ve tutumunu arttırarak devam ettirmiştir.

Türk Basını Demokrat Parti'nin son senesinde daha önce görülmemiş bir durumun içerisinde girmiştir. Ceza Kanunları'nda ve basına ilişkin kanunlarda yapılan değişiklikler, kovuşturmalar, tutuklamalar, çıkartılan özel kanunlar, neşir yasakları, tezip, kapatma kararları, savcılıkların iktidarın hoşlanmadığı bütün politik gelişmelerin yazılmasını engellemesi, kimi yazıların gazetelerden çıkarılması ve ilk sayfaların beyaz boşluklarla yayınlanması, gazetecilerin saldırılarla karşı karşıya kalması gibi gelişmeler, basına karşı sergilenen tutumun ve uygulanan sansürü kanıtlayan belgeli gelişmeler olarak tarihte yer almıştır (Topuz, 2003: 60). Türk Basını'nda yaşanan bu olumsuzluklar uluslararası örgütlerin, basın kuruluşlarının ve yabancı ülkelerin de dikkatini çekmiş ve gündemlerini oluşturmuştur. Fakat artan bu tepki Demokrat Parti'nin bu tutumunu iyileştirmesi yerine yaptığı uygulamaları şiddetlendirerek devam ettirmesine sebep olmuştur.

Meclis Başkanlığı'na 15 Nisan 1960'da verilen önerge sonrasında, 27 Nisan 1960'da Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen özel kanun ile kurulan Meclis Tahkikat Komisyonu'na, dergi ve gazetelerin basılması ve dağıtılmasının önlenmesi ve hatta yayınlarının kapatılması yetkisinin verilmesi, sansür uygulamalarının sonuncusudur. Bu kanundan kısa bir süre sonra, Meclis'te gerçekleştirilen görüşmelerin yayınlanmasına ilişkin yasak getirilmiştir (İnan, 2007: 118). Tahkikat Komisyonu'nun kurulması ile demokrasiye hatta Anayasa'ya sığmayacak kararlar alınmaya başlanmıştır (Örs, 1984: 48). Türk Basın Tarihi içerisinde görülmemiş derecede basına yönelik olan

bu inanılmaz baskının, zorlamanın, tehdidin, sansür uygulamalarının ve şiddetin uygulandığı DP iktidarının üçüncü dönemi, tarihte görülmemiş uygulamaların, davranışların ve gelişmelerin yaşandığı bir dönem olarak kaydedilmiştir.

3. BESLEME BASIN KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI

Özellikle 1950'den sonra Demokrat Parti Dönemi ile besleme basın kavramı ilk kez ortaya çıkmıştır. Çalışmanın önceki bölümünde DP Dönemi'nin basın ile olan ilişkileri anlatılmıştır. Bu bölümde ise DP Dönemi ile besleme basın kavramı bir arada incelenmiş ve günümüze olan yansımaları irdelenmiştir. Besleme basın kavramının anlaşılabilmesi için bu kavramın çıkış döneminde ki durumu Gazeteci Nezih Demirkent şöyle anlatmıştır,

“ O yıllarda rahmetli Adnan Menderes basının bir kanadıyla yakın dostluklar kurmuş hatta onlara menfaat sağlamıştı. Kamu ilanları belli gazetelere veriliyor, muhalifler cezalandırılıyordu. Mali kaynaklar yine Demokrat Parti'den yana olan gazetelere aktarılıyordu”(Demirkent, 1995: 239).

Bedii Faik; ilk kez Falih Rıfki Atay tarafından besleme basın kavramının kullanıldığını belirtmektedir. Bunu Yeni Şafak Gazetesi'nde yayımlanan konuşmasında devletin imkânlarının çıkar uğruna kullanılmasının, devletin maddi manevi destek almanın kendi dönemlerinde oldukça ayıplanan bir durum olduğunu ve kabul edilmediğini belirterek, devletten gazetelere yapılan desteğin kaynağının sadece Resmi İlanlar olduğunu ve bu ilanların da dönemin tüm gazetelerine eşit sayıda dağıtıldığını belirtmiştir. Kimi zaman iktidarın banka ilanları yoluyla lehine davrandığı gazetelerin olduğunu ve bunların iyi karşılanmadığını belirtmiş ve Falih Rıfki Atay'ın bunu kabul eden gazetelere besleme basın kavramını kullandığını hatırladığını belirtmiştir.

1950-1960 arasında, DP'nin iktidarını destekleyen yayınlar yapan ve bu sebeple, kendilerine hükümetçe sağlanan bazı destek ve indirim imkânlarının yanında resmi ilanların hükümeti destekleyen basın organlarına dağıtımından da büyük ölçüde gelir elde eden ve faydalanan bu gibi basın kuruluşları için o dönemde “besleme basın” deyiimi kullanılmıştır (Özgen, 2004: 49).

Anlaşıldığı üzere besleme basın kavramı Demokrat Parti Dönemi'nde ortaya çıkmıştır. Besleme basın kavramının bu dönemde önce olmaması daha önceki dönemin Tek Parti Dönemi olmasındandır. Dolayısıyla o döneme ait besleme basın örneği verilememektedir, muhalif partinin olmamasından böyle bir durumda söz konusu olmamıştır. Basın ile muhalif partilerin iyi ilişkiler kurmasını engelleme çabası Demokrat Parti'nin iktidarında başlamıştır. Basına sağlanan desteklerde yine bu dönemde ortaya çıkmıştır.

Besleme basın kavramının ortaya çıkışına sebep olan Demokrat Parti Hükümeti'nin basına sağladığı destekler; yine DP tarafından savunulmaya çalışılmıştır. Bu savunmayı yasalarla da desteklemeye çalışan DP, özellikle resmi ilanların dağıtımında adaletli olabilmek için düzenlemeler gerçekleştirmiştir. Yürürlüğe konan bu kanunlar çalışmanın önceki bölümünde ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Ancak DP Dönemi'nde besleme basın olgusunun kavranabilmesi için özellikle ilanlar konusu ilk basın kanunundan günümüze kadar kronolojik bir sırada tekrar incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

Maarif Cemiyeti 1931'de kurulmuştur ve Ankara, İzmir ve İstanbul'da yayınlanacak olan resmi ilanların aracılık hakkı Maarif Cemiyeti'ne verilmiştir. Bu maksatla resmi olmayan özel bir şirket kurulmuştur. Kurulan bu şirket 1943'ün başlarına kadar görevine devam etmiştir. Bu şirketin aracılıkta bulunduğu resmi ilanlar, özellikle bedelleri hazine tarafından ödenen ilanlardı. 1943'te bu şirketin kapatılması ile bir kararname çıkartılmıştır ve resmi ilanların aracılık hakkı Basın Birliği'ne verilmiştir. Basın Birliği Resmi İlan Şirketi'ni kurmuştur. Bu şirketi çok sayıda gazeteyle işbirliği sağlayarak kurmuştur. Bu sırada resmi ilanların içeriği genişletilmiştir. 27 Kasım 1957 tarihli Kararname Basın Birliği'nin gazeteler ile kurduğu şirkete yeni bazı imtiyazlar tanımıştır. Bu imtiyazların en önemlisi, yayınlanacak olan tüm ilan ve reklamların ister resmi ister özel olsun, dergi ve gazetelerde sadece bu şirket vasıtasıyla yayınlanabileceğidir. Üreticiler daha öncesinde gazetelerle direkt iş yapma olanağına sahipken bu Kararname'den sonra bu olanakları kısıtlanmıştır. Bu dönemde uygulamada olan 2490 s. İhale Kanunu'nun 7-B Maddesi ise tahmini bedeli 15.000 Lira'nın üzerindeki ihalelerin mahalli gazeteden başka, birisi Ankara olmak üzere, iki büyük şehirde dörder kez yayınlanmasını öngörmüş ve gazete seçimini doğrudan doğruya hükümete bırakmıştır. Resmi İlanlar Şirketi'nin bu uygulaması ve Kararnemenin bu şekilde uygulanması, 1960'lar öncesinde mahalli basın ve büyük şehirlerdeki basın da dâhil olmak üzere, hükümetlerle gazeteleri devamlı karşı karşıya getirmiş ve iktidar yandaşı gazeteler daha fazla ilan alıp, muhalefet yandaşı gazeteler bu ilanlardan yararlandırmamışlardır. Bu da 'Besleme Basın'ı ortaya çıkarmıştır (Cillov, Erişim Tarihi: 20. 04. 2016).

İktidarlar tarafından resmi ilanlarla beslenen basın kuruluşlarına verilen besleme basın kavramı 1961 Anayasası ile kabuk değiştirmiştir. 195 s. “Basın İlan Kurumu Teşkiline Dair Kanun” 2 Ocak 1961'de kabul edilmiştir ve 9 Ocak 1961'de yürürlüğe girmiştir. Yürürlüğe giren yasayla, 1960 öncesi kimi basın kuruluşlarının haksız biçimde aldıkları ve sonrasında besleme basın şeklinde isimlendirilen gazetecilik

türünün doğmasına yol açan, resmi ilan dağıtımının adil olarak yapılmasının sağlanması ve belirli bir düzene kavuşturulması gerçekleştirilmiştir (Özgen, 2004: 50).

Resmi ilanların geçim kaynağı olmaktan ziyade maddi destek haline gelmesi Basın İlan Kurumu'nun kurulması ve bu ilanların dağıtımında yetki sahibi olmasından kaynaklanmıştır. Resmi ilanla bir gazetenin hayatını sürdürmesinin olanağı yoktur, resmi ilanların dağıtılmasının maksadı, gazetelerin giderlerine bir miktar da olsa destek sağlayabilmektir (Cilov, Erişim Tarihi: 20.04.2016).

Besleme basının tanımında ki değişiklik Resmi ilanların dağıtılmasında sağlanan düzenin ardından olmuştur. Bu dönemden sonra besleme basının resmi ilanların yayınlatılması ile sağlanan destekle oluşan biçimi değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklik siyasi iktidarların verdikleri çeşitli desteklerle meydana gelmiş ve bu desteklerin içerisinde resmi ilanlar çıkarılmıştır.

Genel olarak düşünülürse basının siyasi ideolojiler ile iyi ilişkiler içerisinde olması ona çok önemli faydalar sağlamaktadır. Bu faydaların ya da çıkarların en önemlileri şu şekilde sıralanabilir; öncelikle basın siyasi ideolojilerin haberleri ile kapsamını genişletir ve içeriğinin artmasını sağlar, basının desteklediği güç iktidar ise siyasal ve ekonomik anlamda azami seviyede kazanç sağlar, şayet destek verdiği siyasi ideoloji muhalif tarafta ise basın kuruluşu bu siyasi partinin seçim masraflarında ilk sırayı alır. Ayrıca basının desteklediği siyasi ideoloji sayesinde yine aynı siyasi ideolojiyi destekleyen halk tarafından tercih edilme olasılığı fazla olur ve basın organı sadık tüketiciler -okuyucular- edinir bu sayede diğer basın kuruluşları ile rekabet edebilir. Hatta bu sayede toplumsal ve siyasi ortamda prestij sahibi olur.

Tüm bunlar ışığında besleme basın için güncel bir tanımlama yapılabilir. *"Varlığını herhangi bir kurum ve kuruluştan aldığı para yardımıyla sürdürebilen, bunun için de kendine yardım edenleri körü körüne savunan gazetelere besleme basın denir"* (Büyük Larousse, 1986: 1566).

Yani besleme basın, çıkarının olduğu gruplara hizmet veren ve bu hizmetin karşılığında maddi çıkar elde eden basın kuruluşlarını tanımlamaktadır. Bu tür basın kuruluşları için parti basını tamlaması da yapılmaktadır. Parti basınında gazeteler sadece siyasi partilerle alenen yakın ve iyi ilişkiler kurmakla kalmazlar, ayrıca başyazılarında ve haberlerinde parti politikalarını şiddetli bir şekilde desteklerler (İnceoğlu, 2004: 5).

3.1. Demokrat Parti Dönemi'ndeki Besleme Basın Uygulamalarının Günümüz Medya-Siyaset İlişkilerine Etkisi

Türkiye'de basın ki sonradan gelişmesiyle beraber ismindeki değişim ile medya, en başından beri toplumun üst tabakası olarak nitelendirilebilecek kesimi tarafından yönetilmiş ve kurulmuştur. Gazetelerin henüz ilk kez ortaya çıktığı dönemde bile gazetelerin üstlendikleri görev toplumu uygar ve modern değerlere ulaştırmak olmuştur. Yayın hayatlarına başlarken ifade edilen bu modern değerler ulaştırma amacı yurt dışında eğitim görmüş yazarların kurulan gazetelerde çalışması ile desteklenmiştir (Aktaran İnuğur, 1993: 186).

Çalışma gereği DP Dönemi özelinde incelenen basın kavramı besleme basın olgusunun günümüze yansımalarının daha iyi analiz edilmesi açısından basının ve hükümetlerin ilişkilerini Cumhuriyet'in kuruluşundan itibaren ele almakta fayda vardır. İlk kuruluş amaçları böylesine insancıl ve doğru yönde olan basın kuruluşlarının Cumhuriyet'in kurulmasıyla beraber yürürlüğe giren yeni düzenlemeler ve reformlarla gazetelere topluma benimsetme görevi yüklenmiş, başka bir ifade ile kuruluş amaçlarının dışına çıkmaları istenmiştir. Bu dönemde İstanbul Basını olarak adlandırılan bazı basın kuruluşları Hükümet'in bu isteğine uymamış, eleştirmiş ve desteklememiştir. Bunun sonucunda da kimi zaman cezalandırılmış, İstiklal Mahkemeleri'nde yargılanmışlardır. Kimi zamanda bu gazeteciler sürgüne gönderilmişlerdir. İsmi Ankara Basını olarak bilinen bazı gazeteciler ise yeni kurulan Hükümet'i ve reformları desteklemişlerdir. Basın konusunda yapılan yasal düzenlemeler ile (1925 Takrir-i Sükûn Kanunu ve 1936 Basın Birliği Kanunu) basın tamamen kontrol altına alınmıştır. Yaşanan bu süreçte gerçekleşen olaylar genel olarak iktidarı destekleyenlerin maddi ve manevi şekilde ödüllendirilmesi, muhalif basının ise cezalandırılması şeklinde meydana gelmiştir (Gürkan, 1998: 79-84). Frey'e göre 1920-1957 arasında birçoğunu gazete sahibi ve gazete yazarlarının oluşturduğu 75 gazetecinin milletvekili olmuştur (aktaran Gürkan, 1998: 79).

Çok partili dönemle beraber iktidar- basın ilişkisi arasında bulunan mesafe problemi aynı şekilde devam etmiştir. Basının umudu olan Demokrat Parti verdiği vaatlerden çok kısa bir süre sonra vazgeçmiş ve DP'ye yakın olan basın kuruluşlarını beslemeye başlamıştır. Muhalif basın kuruluşlarına ise ekonomik ve siyasi yönde baskılar gerçekleştirerek sindirmeye çalışmıştır. 1960'da Millî Birlik Hükümeti DP'nin yanlısı olan gazeteleri nasıl ve ne şekilde kayırdığını, hangi gazetecilere örtülü ödenekten ne kadar para ödendiğini yayınladığı bir bildiri açıklamıştır. Ayrıca bu bildiri DP'ye muhalif olan basına yapılan kağıt ve resmi ilan kısıtlamaları hatta kesintileri ile özel ilanlarında kesilmesi maksadıyla İçişleri Bakanlığı'ndan telefonlar geldiği belirtilmektedir (Aktaran Topuz, 2003:203).

1960 Darbesi ile DP Hükümeti'nin basının üzerinde kurduğu ekonomik ve siyasi baskı sona ermiştir. Resmi ilanların dağıtımı için Millî Birlik Komitesi tarafından Basın İlan Kurumu kurulmuştur. Ayrıca 5953 s.

"Basın Mesleğinde Çalışanlarla Çalıştıranlar Arasındaki Münasebetlerin Tanzimi Hakkındaki Kanun" veya "Basın İş Kanunu" olarak da bilinen Kanunda yaptığı 212 s. değişik sayesinde gazetecilere çok önemli haklar verilmiştir. Günümüzde de yürürlükte olan bu kanun basın kuruluşlarının sahipleri tarafından tepki ile karşılanmıştır. Hatta Cumhuriyet Gazetesi, Akşam Gazetesi, Hürriyet Gazetesi, Dünya Gazetesi, Tercüman Gazetesi, Milliyet Gazetesi, Yeni Sabah Gazetesi, Yeni İstanbul Gazetesi ve Vatan Gazetesi olmak üzere tam 9 gazetenin sahipleri üç gün boyunca gazete çıkarmama kararı almışlardır ve bu kanuna tepki olarak bu kararlarını uygulamışlardır. Gazeteciler Sendikası'nın desteği sayesinde bu gazetelerde görev yapan gazeteciler o üç gün süresince Basın adlı bir gazete çıkarmışlardır. 10 Ocak tarihi Çalışan Gazeteciler Günü olarak kutlanmaktadır. Çünkü yasa 10 Ocak'ta değiştirilmiştir. Yaşanan ilk askeri darbe gazetecilerin haklarının korunup, arttırılması ve basının özgürlüğü açısından olumlu sonuçlar doğurmuştur. Ancak her 10 senede bir meydana gelen darbeler basının sahip olduğu özgürlüğü her seferinde azaltmıştır, muhalif basının gazetelerinin kapanmasına, muhalif basında çalışan gazetecilerin ülkeyi terk etmelerine ya da hapse girmelerine sebep olmuştur. Bununla beraber basın; darbelerin meşru olduğunun vatandaşa inandırılması ve duyurulması konularında bir çeşit görev edinmiştir. Ali Dağlar (2010: 51) Talat Aydemir'in darbe girişiminde bulunmasında basının önemli bir etkisinin olduğunu belirtmektedir. Çünkü basın Talat Aydemir'i kahraman olarak göstermiş ve dolaylı da olsa idam edilmesinde basının manevi olarak sorumluluğunun olduğunu ifade etmiştir. Gazete sahiplerinin darbelerin olmasında ki özellikle darbeyi hazırlayan dönemde (1977- 1980) önemli bir işleve sahip olduğuna dikkat çekmiştir (Dağlar, 2010: 52- 56).

1970'lere gelindiğinde basında üretim ve iyelik anlamında da değişiklikler oluşmaya başlamıştır. Gazetelerin baskı teknikleri gelişmiş, değişik sektörlerde olan sermaye sahipleri gazete sahibi olmaya başlamış, basın kuruluşlarına sahip gazeteciler farklı sektörlerde yatırımlara girişmiş ve gazetelerin promosyon dağıtma gelenekleri oturmaya başlamıştır. Basında üretim ve sahiplik alanında oluşan değişime Erol Simavi'nin basın dışı yatırımlarını arttırması örnek verilebilmektedir. Bunun sonucu olarak da Semavi'nin gazete yayıncılığını İstanbul'a taşıması ile büyüyen ve Hürriyet Gazetesi ile çok sert bir rekabete girişen Sabah Gazetesi'nde polemik aracı olarak kullanılmıştır (Barutçu, 2004: 247). Haldun Simavi 1968'de Hürriyet Gazetesi'nden ayrılarak Günaydın Gazetesi'ni kurmuştur. Daha sonra 1980'lerde dönemin Başbakanı Turgut Özal'ın teşvikleriyle basın dünyasına seri bir giriş yapan Asil Nadir'e satmıştır. Hürriyet Gazetesi ise 1994'te Aydın Doğan'a satılmıştır.

1980 Darbesi basın özgürlüğü açısından oldukça üzücü sonuçlar doğurmuştur. Basın bu Darbe ile çok daha ağır bir baskı ile karşı karşıya kalmıştı. Bununla birlikte ekonomideki liberalleşme politikaları sebebiyle hem kapsam hem de yapı bakımından değişime uğramak zorunda kalmıştır. 1980'lerin sonunda basın neredeyse tamamen değişik, farklı sektörlerde yatırımlara sahip olan işadamlarının egemenliğine girmiştir. 1990'larda ise sözü edilen bu yatırımcılar medyanın neredeyse her alanına yayıldılar buna neden olan TRT tekelinin illegal yollarla da olsa kaldırılmasıdır (Sözeri, 2015: 10).

Medya patronlarının sendikasılaştırma yolunda izledikleri politikalar ve medya sektöründe artan yoğunluk ve dolayısıyla rekabet koşulları bir araya gelince gazeteciler medya patronları ve iktidar gibi iki büyük gücün karşısında çok zayıf kaldılar. Bu durumun en acı kısmı ise bu güven içermeyen çalışma şartlarını ve ortamını gazetecilerin rekabet ve yüksek ücretler sebebiyle gönüllü bir şekilde kabul etmeleridir. Sendikasılaştırma politikalarına Akgün Tekin'in çalışanlarını toplu olarak işten çıkarması ve taşeron mekanizmasını devreye sokması örnek verilebilmektedir. Tekin bu sayede sendikalaşmayı engellediklerini de ifade etmiştir (Tekin, 2006:167). Siyasetin ve Ordu'nun oldukça güçlü olduğu bu dönemlerde gazeteciler daha ziyade muhalif basında çalışan gazeteciler oldukça ciddi baskılar ile karşılaşmışlardır. Bu dönem de (1980-1990 arasında) basına karşı açılan davaların sayısı iki binin üzerine çıkmıştır, üç bin yazar, yayıncı ve gazeteci yargılanmıştır (Topuz, 2003: 85-87). Ayrıca 1991'de yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan Terörle Mücadele Kanunu'nun 6, 7 ve 8. maddeleri ifade ve basın özgürlüğünün önündeki en önemli ketlerden biri olmayı devam etmektedir.

Medyada faaliyette bulunan holdingler 1990'ların ikinci yarısından başlayarak 2001 Ekonomik Krizi'ne kadar olan dönemde buldukları yerleri sağlamlaştırmak, yok olmamak için birbirleri ile kıran kırana rekabet içerisine girmişlerdir. Medya bu dönemde inanılmayacak promosyon savaşları yaşamıştır. Medyada bulunan bu gruplar arasında gerçekleşen bu savaş sadece promosyonlarla sınırlandırılmamıştır. Siyasi alanda da güçlerini sergilemeye çalışan medya grupları bakanlar kurulunun belirlenmesinde dahi söz haklarının bulunduğunu ileri sürmüşlerdir (Mutlu, 2012). Bu dönemde Ordu ile medya gruplarının ilişkisine bakıldığında görülmüştür ki medya grupları Ordu ile de yakın ilişkiler sürdürmektedirler. Hasan Cemal (2012) medyanın bu duruşunu şu sözleri ile değerlendirmiştir; "Ordu ve siyasi partiler arasında bir denge siyaseti yürütmüşlerdir".

28 Şubat 1997 tarihli postmodern şeklinde isimlendirilen darbe, dönemin en kirli ve en önemli sonuçlarını doğurmuştur. Bu dönemde medya askeri kurumlar tarafından yönlendirilmeye başlamıştır. Kurgu şeklinde içerikler ve haberler üretilerek İslamcılığın yükseldiği düşüncesi oluşturulmaya

uğraşmıştır. Yine aynı dönemde Mehmet Ali Birand ve Cengiz Çandar gibi tanınmış iki gazeteci, PKK'ya para karşılığında destek sağladıkları biçimindeki Genelkurmay tarafından iletilen kurgu haberlerin hedefi olmuşlardır. Medya tarihinde "Andıç" olarak adını yazdıran bu dezenformasyon sürecinin sonunda Birand ve Çandar işlerini kaybetmişlerdir. Aynı dönemde insan haklarını savunucusu olan Akın Birdal'a suikast girişiminde bulunulmuştur (Elmas ve Kurban, 2011: 24).

1980'lerde başlayan siyasetçiler, işadamları ve medya patronları arasında gerçekleşen ilişkiler 2001'de oluşan krizde hazırlayıcıları olmuşlardır. 2001 krizinde Türkiye siyaseti oldukça ciddi bir şekilde etkilenmiş ve 25 banka iflas etmiştir. Ahmet Ertürk'ün (2012) yapmış olduğu açıklamada batan bu 25 bankanın 10 tanesinin sahibinin aynı zamanda medya patronu olduğunu ifade etmiştir. Bu yaşanan krizin sonrasında kimi medya grupları sektörden ayrılmak durumunda kalmışlardır. Kimi medya grupları ise sahiplerinin karıştırdıkları çeşitli yolsuzluklar sebebiyle devletin el koyması suretiyle Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu'na (TMSF) devredilmişlerdir. Devirleri gerçekleşen bu medya grupları birkaç sene sonra TMSF'nin açtığı ihaleler ile satılmışlardır. Bu sayede 2002'den sonra iktidar olan AK Parti (AKP) bu satılan medya gruplarını yeniden biçimlendirmek suretiyle kullanmıştır (Sözeri, 2015: 11).

2002'de iktidar olan AKP en başta medyanın desteğini arkasına almıştır. AKP ile medyanın içinde bulunduğu olumlu ortam 2004'te gerçekleşen seçimden sonra olumsuz bir hal almaya başlamıştır. Öyle ki Türkiye'nin en büyük medya kuruluşu olan Doğan Grubu AKP Hükümeti'ne karşı sergilediği muhalefeti giderek arttırmıştır. AKP'nin bu muhalif yayın yapan kuruluşa karşı ikili bir strateji uygulayarak cevap vermesi ile Doğan Grubu ağır vergi cezaları ile küçülmeye zorlanmış, diğer taraftan ana akım medya biçimlendirilmeye başlanmıştır (Kurban ve Sözeri, 2012: 54).

2011'de yürürlüğe giren 6112 s. Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun'un 19. maddesi birinci fıkrasının (d) bendi ile getirdiği medya kuruluşlarının pazar paylarının %30 ile sınırlanması kuralının ardından, Hükümet'in hedef aldığı Doğan Grubu'nun 2005'de TMSF'den satın aldığı Star TV, Doğu Grubu'na satılmıştır. Bu yaşanan olumsuzlukların sonrasında Doğan Grubu yine aynı sene Vatan Gazetesi ve Milliyet Gazetesi'ni de Karacan ve Demirören Grubu'nun ortaklıkları ile kurulan DK Gazetecilik ve Yayıncılık AŞ'ye satmıştır. Bahsi geçen bu şirket 2012'nin Şubat ayında tamamen Demirören Grubu'nun kontrolüne geçmiştir.

2001 Krizi sonrasında Türkiye'nin en büyük ikinci medya grubu, sahibi Dinç Bilginin medya kuruluşlarına ve bankasına TMSF tarafından el konulmuştur. AKP'ye yakın Çalık Grubu tarafından 2007'de devlet bankalarının sağladığı kredi ile 1,1 milyar dolara satın alınmıştır. Gerçekleşen bu satışın 750 milyon dolar gibi büyük bir kısmının kamu bankaları olan Vakıfbank ve Halkbank'tan sağlanan kredilerle gerçekleştiği açıklanmıştır. Söz konusu kredilerin hangi koşullarla geri ödemesinin yapılacağı ve ne kadarlık bir kısmının geri ödeneceğinin ve ne kadar ödendiğinin yanıtlanması için CHP İzmir Milletvekili Ahmet Ersin'in 2008'te Meclis'e verdiği soru önergesi istenen bilgilerin "ticari sır" olduğu gerekçesiyle cevaplanmamıştır (TBMM, 2008). 2014'te söz konusu Grup hükümete yakınlığı bilinen bir inşaat firması olan Zirve Holding'e satılmıştır. Ancak bu defa bu satışın ne kadara gerçekleştirildiği dahi belirtilmemiştir (Sözeri, 2015:12).

Uzan Grubu'na ait olan ve el konulan bir televizyon kanalı ve Star Gazetesi 2006'da Ali Özmen Safa isminde bir iş adamına satılmış ve daha sonra bu televizyon kanalı ismi 24 TV olmuştur. 2007'de işadamı Ethem Sancak ve eski Türkiye Futbol Federasyonu Başkanı Hasan Doğan bu Gruba ortak olmuştur. Hasan Doğan'ın yaşamını yitirmesi sonucunda Grup'un tamamı Ethem Sancak'ın himayesine geçmiştir. 2009'da Rixos otellerinin sahibi Fettah Tamince bu kanala ortak olmuştur. Aynı sene Ethem Sancak hisselerini eski AK Parti Milletvekili Tevhid Karakaya'ya devretmiş ve medya sektöründen ayrılmıştır. Gruba son olarak Mayıs 2013'te Azeri petrol şirketi Soccar %50 oranında ortak olmuştur. Soccar ve Tamince'nin sahip oldukları hisseleri devretmeleri sonucu grubu 2014'te Ethem Sancak'ın yeğeni olan Murat Sancak satın almıştır.

Büyük medya gruplarından biri daha 2014'te medya sektöründen çekilmek durumunda bırakılmıştır. İşadamı Mehmet Emin Karamehmet'e ait Çukurova Medya Grubu'nun şirketlerine devlete olan 455 milyon dolarlık borcu sebebiyle TMSF tarafından el konulmuştur. El konulan medya kuruluşlarının en büyüğü Show TV'nin holding tarafından bir başka büyük medya grubuna sahip Ciner Holding'e 402 milyon dolar'a satıldığı, ancak bu satışın TMSF'ye 97 milyon hatta bazı kaynaklara göre 87 milyon dolar kaldığı iddia edilmiştir (Taraf, 2014). Geçtiğimiz Ocak'ta İstanbul 4. İdare Mahkemesi ticari alacakların amme alacaklarının önüne geçtiği gerekçesiyle bu satışı iptal etmiştir (Radikal, 2015).

Çukurova Grubu'na ait Sky 360 isimli televizyon kuruluşu ve Akşam Gazetesi ise yine Ethem Sancak tarafından satın alınmıştır. Ethem Sancak'ın kendisini tarif ederken Recep Tayyip Erdoğan aşığı bir insanın demesi manidardır (Diken, 2014).

AKP'nin 2007 sonrasında medya ile olan ilişkilerini sermayenin nasıl ve ne türde el değiştirdiği bazında incelenecek olursa, görülmektedir ki DP Dönemi'nde iktidar yanlısı olan ve Hükümeti tarafından

maddi ve manevi desteklenen basın kuruluşlarının benzeri AKP Dönemi'nde kendini yandaş medya olarak göstermektedir. Hükümet yandaş medyaya desteğini DP iktidarında olduğu gibi direk para olarak yapmasa da medya sektöründe dahi olmayan şirketlere devlet bankalarından teşviklerle krediler aldırılmakta ve TMSF ile muhalif medya kuruluşlarına el konularak aldırılan kredilerle bu medya kuruluşlarının satın aldırılmasını sağlanmaktadır. Bu da Devlet'in imkânlarının iktidarın çıkarı uğruna kullanması anlamına gelmektedir. AKP'nin kendi yandaş medyasını nasıl oluşturduğuna dair gerçekleştirdiği hamleler şu şekilde sıralanabilir (Sözeri, 2015):

- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu bankalar operasyonu çerçevesinde, Etibank'ın sahibi Dinç Bilgin'in elindeki Sabah Gazetesi ve ATV Televizyonu'na 27 Ekim 2000'de el koydu. Sonrasında oldukça karmaşık bir süreç yaşandı ve bu sürecin sonunda gerçekleştirilen bir ihale ile Çalık Grubu Halkbank ve Vakıfbank'tan aldırılan, geri ödeme şartları devlet sırrı olması gerekçesiyle açıklanmayan krediler vasıtasıyla Sabah Gazetesi ve ATV Televizyonunun sahibi oldu. Bu satıştan sonra Çalık Grubu'nun varlıklarını 1 milyar dolardan 5 milyar dolara çıkarması AKP iktidarı ile olan bağının anlamını ifade etmektedir.

- Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Uzan Grubu'na ait olan Star Medya Grubuna el koyduktan sonra, Kanal 24 ile Star Gazetesi'nin isim haklarını 12 milyon dolara Ali Özmen Safa'ya sattı. Ancak Safa'nın başarı sağlayamayacağı kısa bir süre içinde fark edilince devreye Ethem Sancak girerek Kanal 24 ile Star Gazetesi'ni satın aldı. İlaç sektöründe iş hayatını idame ettiren Sancak AKP iktidarı ile olan ilişkilerini açık açık yürüten ve sergileyen işadamlarındandı. Nitekim Zaman Gazetesi'nden Nuriye Akman'a 5 Ekim 2008'de verdiği söyleşide Erdoğan'ı en önemli idolu olarak tanımlamıştı ve "*Çünkü ideallerime uygun davranıyor. Kendimi çok yakın görüyorum ona. Ben AK Partili değilim. Ama onunla çok iyi bir dostluk oluşturduk. Adamın sevdalısıyım. Yalan söylemiyor. Halkla muazzam bir yeknesaklık içinde*" ifadelerinde bulunmuştu.

- Fethullah Gülen Cemaatine bağlı olan medya kuruluşlarında da AKP iktidarı döneminde belirgin bir atak söz konusudur. Samanyolu TV, Cihan Haber Ajansı, Zaman Gazetesi, Burç FM, Aksiyon Dergisi ve Dünya Radyosu gibi birçok yayın kuruluşuna uzun yıllar sahip olan grup, 2007'de AKP iktidarı ile yeni televizyonlar ve gazeteler kurdu. 2007'den sonra yayına başlayan televizyon kanalları şunlardır: Today's Zaman, ABD New Jersey merkezli İngilizce yayın yapan Ebru TV, S Çocuk ve S Haber. Ancak 17 Aralık 2013'te Gülen ile AKP arasındaki ilişkilerin bozulması, Gülen'e ait olan medya kuruluşlarının kapatılmasına sebep oldu. Çünkü aralarında ki anlaşmazlıklar sonucunda Gülen AKP muhalifi yayınlar yapmaya başlamıştı.

- AKP'nin medyaya sağladığı desteklerden faydalanan bir diğer isim ise, Ankara Büyükşehir Belediye Başkanı Melih Gökçek'in oğlu Osman Gökçek'tir. 24 Mayıs 2010'da önce Ses TV'yi kuran Osman Gökçek, sonrasında bu kanalın ismini Beyaz TV olarak değiştirmiştir ve bugün hala yayına devam etmektedir.

- Koza Grubu'da AKP'yi desteklemek amacıyla ki esas amaç sermaye gücünü artırmak medya sektörüne el atmıştır. Koza Grubu'nun kurucusu olan Ali İpek davetiye üretiminde bulunan medya sektörü ile ilişkisi olmayan bir iş adamı idi. Bugün Gazetesi'ni satın alarak medya sektörüne giriş yaptı. Buna ek olarak Koza Grubu, 12 Mayıs 2008'de Tuncay Özkan'dan Kanaltürk televizyonunu da satın alarak kanal sahibi oldu. 1 Mayıs 2009'da yeni bir televizyon kanalı daha kurdu. Yeni televizyonun ismi Bugün TV oldu.

- Taraf Gazetesi AKP'nin devlet içerisindeki tasfiye operasyonuna destek amacıyla kurulmuş olduğu gerçekleştirdiği yayınlarda alenen görülen gazete 15 Kasım 2007'de çıktı. Bu gazetenin sahibi Alkım Yayınevi idi. Taraf gazetesi ile ilgili yayın hayatına başladığı andan itibaren arkasında Gülen hareketinin bulunduğu iddiaları hiç eksilmedi.

- AKP'nin iktidara gelmesi ile büyük bir düşüş yaşayan Doğan Grubu sektörde % 60'lara varan seviyede kontrolü elinde tutan bir medya kuruluşu idi. Bu sebeple kartel medyası olarak anılıyordu. Şuan ki Cumhurbaşkanı o gün ki Başbakan Tayyip Erdoğan'ın açtığı açık savaştan sonra neredeyse bütün varlıkları kadar olan vergi cezaları ile sesi kısılan Doğan Grubu, kapalı kapılar ardında iktidarla uzlaşmaya vardı. Doğan Grubu, bu uzlaşmanın sonucunda bünyesinde bulunan televizyon ve gazeteleri satışa çıkardı. İlk etapta Vatan, Milliyet gazeteleri ile Star televizyonunu satan Doğan Grubu'nun medya alanındaki etki gücü oldukça zayıfladı.

- NTV gibi saygın bir haber kanalını bünyesinde barındıran Doğu Grubu, Doğan Grubu başta olmak üzere diğer sermaye gruplarının başına gelenlerden hızlı bir şekilde ders çıkartarak AKP'nin politikalarına meylecti. Yaptığı politik manevranın ille de birtakım sonuçları olacaktı. NTV, hızlı bir şekilde içindeki tecrübeli gazetecileri temizledi. Ruşen Çakır, Mirgün Cabaş, Banu Güven gibi programcıların yanı sıra haber merkezinde objektif çalışmalarıyla tanınan deneyimli kadroda da ayıklama yapıldı. Bir başlayınca kimse durduramadı ve bu temizlik gün geldi CEO konumundaki Cem Aydın'ı bile koltuğundan etti. Doğu Grubu'nun NTV içinde attığı iktidar destekçisi adımların meyveleri de oldu. Öncesinde yatırımları şu ya da bu şekilde bürokrasiye takılan Doğu Grubu'nun önünde artık engel kalmadı, cirolar katlandı, eski mutlu

günlere döndü. Dahası, Doğan Grubu'nun elinde bulunan ve hayli kârlı olduğu bilinen Star TV de Doğu'ya geçti.

- Sabah ve ATV için Dinç Bilgin ile birlikte gizli ortaklık yapan ancak son anda ortağının ihbarıyla açıkta kalan Turgay Ciner, yediği darbenin acısını Habertürk Gazete ve televizyonu ile çıkardı. Gazetenin başına AKP'ye ilımlı bakan Fatih Altaylı'nın, televizyonun başına ise daha sonra Başbakan Erdoğan'a başdanışmanlık yapacak olan Yiğit Bulut'un getirilmesi tesadüf değildi. Ciner de gazete ve televizyonları vasıtasıyla enerji alanında yaptığı yatırımları garanti altına almak, yeni yatırımlar için hükümetle arasını iyi tutmak istiyordu. Dolayısıyla bu anlayışla girdiği medya sektöründe özgür ve doğru habercilik yapması beklenemezdi.

- Demirören Grubu'nun, Milliyet ve Vatan gazetelerini 20 Nisan 2011'de 73.9 milyon dolar bedelle, Doğan Grubu'ndan satın alarak medya sektörüne girmesi de iktidardan bağımsız bir gelişme değildi. Uzun süre Beşiktaş Kulübü'nün başkanlığını yapan Yıldırım Demirören, 27 Şubat 2012'de Futbol Federasyonu Başkanlığı'na seçildi. Hükümet aleyhine yazılar yazdığı gerekçesiyle bizzat Başbakan Erdoğan'ın "Mert değil namertsin" diye hedef aldığı Milliyet gazetesi yazarı Nuray Mert, Yıldırım Demirören'in talimatıyla işten çıkarıldı. Dahası, İmralı'daki görüşme tutanaklarının Milliyet gazetesinde yayınlanmasının ardından Doğan krizle birlikte, Genel Yayın Yönetmeni Derya Sazak ile yazar Hasan Cemal işinden oldu. Milliyet'te hükümet baskısıyla dalgalanan sular, ancak yazar Can Dündar'ın da kovulmasıyla biraz olsun durulabildi.

- Banka sahibi olup medyaya merak salan gruplardan biri de Mehmet Emin Karamehmet'in sahibi olduğu Çukurova'ydı. Grubun savaş sanayine yönelik yatırımları, TSK ile yakın ilişki sürdürmesine de neden olmuştu. Bu ilişki daha sonra Karamehmet'in AKP hükümeti karşısında zor durumda kalmasına yol açtı. AKP iktidarının kuşkuyla yaklaştığı Karamehmet'e bunun faturası hayli ağır oldu. Önce grubun bünyesindeki banka olan Yapı Kredi TMSF'ye geçti, ardından da Koç Holding'e satıldı. Borçları nedeniyle haciz üzerine haciz yiyen ve ciddi anlamda darboğaza giren Karamehmet, Show TV, Akşam Gazetesi, DigiTürk, Superonline, SkyTürk 360, Güneş Gazetesi, Lig TV, Alem FM gibi kuruluşların bulunduğu medya grubunu da kısa sürede TMSF'ye kaptırdı.

- İktidarın medya üzerindeki etkisi sadece geleneksel sermaye gruplarını köşeye sıkıştırmak ve kendine yakın sermaye gruplarının önlerini açmaktan ibaret değildi. 2012 yılında tutuklu gazeteci sayısı 110'u buldu. Bu sayede Türkiye, dünyada en fazla gazeteci tutuklayan ülke sıralamasında açık ara birinciliği elde etti. Özellikle Kürt basım ve sosyalist dergiler üzerindeki baskılar AKP döneminde hızını hiç kesmedi. Baskıların dozu yükseldikçe, muhalif basında bile kaçınılmaz olarak otosansür eğilimleri gelişmeye başladı.

Tüm bu verilerden yola çıkarak, AKP'nin 2007'den sonra medya üzerinde başlattığı operasyonların sonucunda, ülkede yazılamayan ve söylenemeyenlerin her geçen gün daha da arttığının altını çizmek gerekmektedir. Bu durum bir yandan AKP'ye yönelik otoriter suçlamalarını yaygınlaştırırken, diğer yandan da iktidarın toplumu tek yanlı bir biçimde yönlendirebilmesinin önünü açmıştır.

Yani cunta dönemlerine has olduğu düşünülen, ülkeyi 'dikensiz gül bahçesi gibi yönetme ayrıcalığı; medyayı baskı altına almayı başaran AKP'ye de nasip olmuştur. Haber kanalları, artık başbakan yayın akışını kesecek önem ve öncelikte olmayan bir konuşma konuşma yapıyor olsa bile doğrudan canlı yayına bağlanmakta ve sözünü bitirmeden de normal yayınlarına dönmekten ciddi bir biçimde çekince duymaktadırlar. Ya da hükümetin görme dediği bütün olayları gündemden düşürmektedirler. Mesela Roboski'de içlerinde çok sayıda çocuğun da bulunduğu 34 kişinin TSK uçaklarından atılan bombalarla katledilmesi, resmî açıklama yapılmaya kadar televizyon ekranlarında kendine bu nedenle yer bulamamıştır. Mesela Gezi direnişi başladığında İstanbul başta olmak üzere pek çok kent polislin biber gazı bulutu altında boğulurken, televizyonlar penguen belgeseli yayınlamayı bu nedenle tercih etmiştir. Bununla da kalmadı, televizyon ve gazeteler, birkaç istisna dışında Gezi direnişiyle ilgili hükümet kaynaklarından yayılan yalan haberleri sanki gerçekmiş gibi manşetlerine durumunda bırakılmıştır. "Camiye ayakkabılarıyla girdiler, içeride kızlı erkekli oturup içki içtiler" ya da "Türbanlı bir kadının üzerine işediler" gibi dalga konusu bile yapılamayacak basitlikte yalanlar, büyük medya kuruluşları tarafından ciddiye alınmış ve ısıtılıp ısıtılıp ısrarla okurun, izleyicinin önüne konulmuştur.

AKP'nin medya üzerindeki kontrol gücü, 10 yıllık iktidarının sonucunda %90'lar düzeyine ulaşmıştır. Yani medyada ezici çoğunluk; kimisi doğrudan iktidarın parçası olduğu için, kimisi iktidarın, ayrışma sürecine kadar, gizli ortağı olduğu düşünülen Gülen hareketine bağlı olduğu için, kimisi de iktidarla ekonomik çıkar ilişkisini yürüttüğü için hükümetin denetimine girmiştir.

Başka bir ifadeyle AKP, medyada yeni bir kartel dönemi başlatmıştır. AKP iktidarı, aynı zamanda bir medya kartelidir. Çünkü Adalet ve Kalkınma Partisi iktidarı;

- Basında kimlerin çalışıp kimlerin çalışmayacağı konusunda şirketlerin insan kaynaklarından da önce asıl karar mercidir.

- Reklam verenlerin iplerini elinde tuttuğu için hangi televizyon ya da gazetenin reklam pastasından ne kadar pay alacağını belirlemektedir.

- Hangi televizyon kanalının ya da hangi gazetenin hangi sermaye grubuna satılacağına ilişkin asıl karar verici konumdur.
- Gazetecilerin başbakana hangi soruyu sorup hangisini soramayacağını süzgecini elinde tutmaktadır.
- Hangi haberin ne şekilde yayınlanıp hangisinin yayınlanamayacağını belirlemektedir.

SONUÇ

1831’de başlayan Türk Basın Tarihi gelişim süreci içinde oldukça farklı uygulamalardan, değişikliklerden ve gelişmelerden geçerek günümüzde ki halini almıştır. Basının toplumsal yaşama ve dinamiklere olan önemli etkisi siyasal ve ekonomik olayların halk üzerinde oluşturduğu algıyı belirleme ya da yönlendirme gücüne bağlıdır. Dolayısıyla basın; basın çalışanları ve basın kuruluşları toplumlar için çok önemli bir konumdur.

Toplumun büyük bir kesimini etkileyen her çeşit gelişme ki bu gelişme ister siyasal ister sosyal isterse ekonomik alanda olsun bir şekilde basın ile vatandaş arasında etkileşime neden olmaktadır. Bu etkileşimin katsayısını basın belirlemektedir. Basın bu güce sahiptir.

1946’dan sonra çok partili hayata geçilmiş, 1950’de başlayan Demokrat Parti iktidarı üç dönem boyunca tek başına iktidarını sürdürmüştür. Bu dönem 1960’a kadar devam etmiştir. Demokrat Parti Hükümeti’nin siyasal iktidarı süresince, Türk Basın Tarihi’nde önemli günlerin yaşandığı ve etkilerinin hala devam ettiği, bugünkü deyişle algı operasyonlarının yapıldığı gelişmeler olmuştur.

DP, 1950 öncesi dönemde basın özgürlüğü konusunda son derece güvence veren bir tavır içerisinde olmuştur. Ve bu sayede basının desteğini o günlerde arkasına almıştır. Ancak elinde bulundurduğu gücün artması ile vaat ettiği tamamen dışında politikalar ve uygulamalar gerçekleştirmesi oldukça güven sarsıcı olmuştur ve dış ülkelerden de çok fazla tepki almasına neden olmuştur.

Özellikle 1957-1960 arası olan son dönemi boyunca Demokrat Parti iktidarı fazlasıyla gergin zamanlar geçirmiştir. Ülke ekonomisinin kötüye gidişi, %50’nin altında alınan oylar DP’nin muhalif basına karşı aldığı tedbirleri de fazlasıyla arttırmasına sebep olmuştur. Gazeteler kapatılmış, gazeteciler hakkında soruşturmalar açılmış, gazeteciler tutuklanmıştır. Basına karşı tehdit, yasaklar ve ekonomik olarak uygulanan şiddetli baskılar, DP Dönemi’nde ortaya çıkan “Besleme Basın” kavramını belirginleştirmiştir.

Özgür düşüncenin ve demokrasinin toplumsal reflekslerin içine işlemesi için basın çalışanlarının ve basın kuruluşlarının fonksiyonu ve önemi önceliklidir. DP’nin iktidarının ilk iki senesi dışında kalan sekiz senelik dönem boyunca basına sansüre yönelik uygulamalarda bulunmuş ve basına karşı yasakçı bir konumda yerini almıştır. Basını düşman olarak görmeye başlayan DP iktidarının, siyasal güce sahip olmanın zafiyeti ile basına yaptığı hakaret ve baskılar Türkiye’nin basın tarihi sürecinde medya siyaset ilişkileri bağlamında sıkıntılı bir dönemi oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra ki bu çok üzücüdür bu dönem günümüz Türk basınının bilinçaltına işleyerek genel refleks haline gelen çoğu davranışın temelini atılmış olduğu bir dönemdir.

Demokrat Parti Dönemi’nde başlayan iktidar- basın ilişkilerindeki yozlaşma, iktidarların kendi basınlarını yaratma noktasında bir kırılma noktası olmuştur. Demokrat Parti iktidarını takip eden iktidarlarda tıpkı DP’nin uyguladığı yanlış politikaları uygulayarak medyanın özgürlüğünü kısıtlamışlar ve kendi medyalarını oluşturmak için devletin bütün imkânlarını kullanmışlardır.

KAYNAKÇA

- AĞAOĞLU, Samet (1992). *Siyasi Günlük*, Haz. Cemil Koçak, İstanbul: İletişim Yayınları.
- ALEMDAR, Korkmaz (1980). *İstanbul (1875- 1964)*, Ankara: AİTİA Yay.
- ALEMDAR, Korkmaz (1988). "Demokrat Parti ve Basın", *Tarih ve Toplum Aylık Ansiklopedik Dergi*, Sayı: 53, ss. 275-279.
- ALEMDAR, Korkmaz (1996). *İletişim ve Tarih*, Ankara: İmge Yayıncılık.
- ALPAY, Şahin (2010). "Two Faces of the Press in Turkey: the Role of Media in Turkey’s Modernisation and Democracy", (370-387 pp.), C.J. Kerslake, K. Öktem & P. Robins (der.), *Turkey’s Engagement with Modernity*, Oxford: Palgrave Macmillan.
- BARUTÇU, İrem (2004). *Babîli Tanrıları Simavi Ailesi*, İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Büyük Larousse Sözlük ve Ansiklopedisi (1986). Cilt 3, İstanbul: Interpress Basın ve Yayıncılık A.Ş.
- CİLLOV, Ertan, Mahalli Basın Remi ilan ve Basın İlan Kurumu, Tunceli Semineri Açılış Konuşması. (Çevrimiçi) http://www.byegm.gov.tr/seminerler/tunceli_ix/tunceli_18.htm, 20.04.2016.
- Cumhuriyet Gazetesi, 7 Haziran 1950.
- Cumhuriyet Gazetesi, 2 Ağustos 1951.
- DAĞLAR, Ali (2010). *Ordunun Dayanılmaz Ağırlığı Basının Dayanılmaz Hafifliği/Türkiye’de Asker İktidarı ve Basın*, İstanbul: Destek Yayınevi.
- DAĞLI, Nuran; AKTÜRK, Belma (1988). *Hükümetler ve Programları (1920-1960)*, Ankara: TBMM Yayınları.
- DEMİRKENT, Nezih (1995). *Medya Medya*, İstanbul: Dünya Yayınları.
- DİKEN (2014). "Medyacı İşadamı Ethem Sancak Erdoğan’a ikinci kez ‘ilan-ı aşk’etti; Star’ın yarısını kaptı", <http://www.diken.com.tr/medyaci-isadami-ethem-sancak-erdogana-ikinci-kez-ilan-ask-etti-starin-yarisini-kapti/>, Erişim Tarihi: 05.05.2016.
- ELMAS, Esra; Dilek KURBAN (2011). *İletişimsel Demokrasi-Demokratik İletişim Türkiye’de Medya: Mevzuat, Politikalar, Aktörler*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- EROĞUL, Cem (1990). *Demokrat Parti Tarihi ve İdeolojisi*, Ankara: İmge Kitabevi Yay.

- GEVĞİLİLİ, Ali (1987). *Yükseliş ve Düşüş*, İstanbul: Bağlam Yayınları.
- GÜRKAN, Nilgün (1994). *Demokrasiye Geçişte Basının Rolü (1945-1950)*, Doktora Tezi, Ankara: A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- GÜRKAN, Nilgün (1998). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*, İstanbul: Metisim Yayınları.
- GÜVENİR, Murat (1991). 2. *Dünya Savaşında Türk Basını*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, No:31.
- İNAN, Süleyman (2007). "Demokrat Parti Dönemi (1950-1960)". (Ed.: İnan, S. & İlaytoğlu, E.). *Yakın Dönem Türk Politik Tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık, ss. 117-145.
- İNCEOĞLU, Yasemin G. (2004). *Uluslararası Medya, Medya Eleştirileri*, İstanbul: Der Yayınları.
- İNÜÇÜR, Nuri (1993). *Basın Yayın Tarihi*, İstanbul: Der Yayınları.
- İNÜÇÜR, Nuri (1992). *Türk Basın Tarihi (1919-1989)*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- KABACALI, Alpay (1994). *Türk Basınında Demokrasi*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KARPAT, Kemal (2010). *Türk Demokrasi Tarihi*, 5. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- KOLOĞLU, Orhan (1992). *Osmanlıdan Günümüze Türkiye'de Basın*, İstanbul: İletişim Yayınları.
- KURBAN, Dilek; Ceren SÖZERİ (2012). *İktidarın Çarkında Medya: Türkiye'de Medya Bağımsızlığı ve Özgürlüğü Önündeki Siyasi, Yasal ve Ekonomik Engeller*, İstanbul: TESEV Yayınları.
- Milliyet Gazetesi, 4 Temmuz 1955.
- MUTLU, Zafer (2012). "Ülkemizde Demokrasiye Müdahale Eden Tüm Darbe ve Muhtıralar ile Demokrasiyi İşlevsiz Kılan Diğer Bütün Girişim ve Süreçlerin Tüm Boyutları ile Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Bilgisine Başvurulan Kişilerin Görüşme Tutanaqları", 5 Ekim 2012, http://www.tbmm.gov.tr/arastirma_komisyonlari/darbe_muhtira/tutanaqlar.htm, Erişim Tarihi: 05.05.2016.
- ORAL, Fuat Süreyya (1968). *Türk Basın Tarihi: Cumhuriyet Dönemi*, Ankara: Doğu Matbaacılık.
- ORAL, Fuat Süreyya (1973). *Türk Basın Tarihi Cilt D*, Ankara: Sanayii Nefise Matbaası.
- ÖRS, İbrahim (1984). *Türk Basınında Cumhuriyetin 60 Yılı*, İstanbul: Gazeteciler Cemiyeti Yayınları.
- ÖZGEN, Murat (2004). *Türkiye'de Basının Gelişimi ve Sorunları*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları.
- Radikal(2015)'/ShowTV'nin satışında 10 milyon dolarlık sır', <http://arsiv.radikal.com.tr/haber-show-tv-nin-satisinda-10-milyon-dolarlik-sir-146123/>, Erişim Tarihi: 05.05.2016.
- SAROL, Mükerrrem (1983), *Bilinmeyen Menderes C.I-II*, İstanbul: Kervan Yayıncılık.
- SÖZERİ, Ceren (2015). *Türkiye'de Medya- İktidar İlişkileri Sorunlar ve Öneriler*, İstanbul Enstitüsü Yayınları.
- Taraf (2014). "SHOW TV'nin satışında 10 milyon dolarlık sır", Taraf, 25 Ocak 2014, <http://arsiv.taraf.com.tr/haber-show-tv-nin-satisinda-10-milyon-dolarlik-sir-146123/>, Erişim Tarihi: 05.05.2016.
- TEKİN, Akgün (2006). *Türk Basınında Kayan Yıldız Haldun Simavi'nin Günaydını*, İstanbul: Doğan Kitap.
- TOKLUCU, Murat (2007). "Milli Tarih", Radikal Gazetesi, 14 Temmuz.
- TOPUZ, Hıfzı (1972). *Türk Basın Tarihi*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- TOPUZ, Hıfzı (2003). *Mahmut'tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, 2. Basım. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- TÜRENÇ, Tufan; Erhan AKYILDIZ (1986). *Erhan Gazeteci*, İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Ulus Gazetesi, 1 Temmuz 1946.
- YALMAN, Ahmed Emin (1970). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim (1945- 1970)*, Rey Yayınları.
- YALMAN, Ahmet Emin (1997). *Yakın Tarihle Gördüklerim ve Geçirdiklerim*. 2. Cilt. İstanbul: Pera Yayıncılık.
- Yeni Şafak Gazetesi, 06 Aralık 2000.
- YILDIZ, Nuran (1996). "Demokrat Parti İktidarı (1950- 1960) ve Basın", *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1-4 Cilt: 51, ss. 481-505.